UNIVERSAL LIBRARY
OU_204932
UNIVERSAL LIBRARY

శ్రీ కృష్ణ తులాభారము

మూడంకముల యాంధ్ర నాటకము.

గ్రంథకర్త:

శ్రీ [illegible], ముత్తరాజు సుబ్బారావు, ఎం. ఏ.,

ప్రొఫెసర్, నోబిల్ కళాశాల,

బందరు.

ప్రకాశకర్తలు:

కురుకూరి సుబ్బారావు అండ్ సన్స్.

ప్రొప్రయిటర్సు: సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

బ్రాంచి: రాజమండ్రి.

అయిదవకూర్పు: 1,000 ప్రతులు.

బెజవాడ: ఆంధ్రవాణీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడెను.

1941 హెచ్చింపు 0-4-0

[వెల రు 1—0—0.

అన్ని హక్కులు ప్రకటనకర్తలవి.

హెచ్చరిక.

ఈ శ్రీకృష్ణతులాభారము నాటకము కాపీరైటుయొక్క సర్వహక్కులు మాకు చెందియున్నవి. కావున మా వ్రాత మూలకమైన పర్మిషన్ లేనిదే యే సంఘముగాని, యే నటీ నటులుగాని ప్రదర్శింపరాదు. మరియు గ్రామఫోను రికార్డింగు టాకీస్క్రీనింగు, యితర భాషలలోనికి తర్జుమాలు వగైరాలు చేయకూడదు. అట్లు అతిక్రమించినవారలు మేము జరుపు సివిల్ క్రిమినల్ చర్యలకు బాధ్యులగుదురని యిందు మూలముగా 1969 తెలుపరచడమైనది.

ఇట్లు, కాపీరైటు హక్కుదారులు,

బెజవాడ, 15-1-41. | కురుకూరి సుబ్బారావు అండ్ సన్, ప్రొప్రయిటర్సు, సరస్వతీ బుక్ డిపో.

నాటక పాత్రములు.

పురుషులు.

శ్రీకృష్ణుడు—కథానాయకుడు
నారదుడు—దేవర్షి
ఇంద్రుడు—స్వర్గలోకాధిపతి
వసంతకుడు—శ్రీకృష్ణుని వయస్యుడు
గర్గుడు—శ్రీకృష్ణుని పురోహితుడు
బ్రాహ్మణులు
పౌరులు
యాదవులు

స్త్రీలు.

సత్యభామ—శ్రీకృష్ణుని భార్య—కథానాయిక
రుక్మిణి—శ్రీకృష్ణుని భార్య
జాంబవతి— ,,
మిత్రవింద— ,,
శచీదేవి—ఇంద్రుని సర్ధాంగి
నళిని—సత్యభామ చెలికత్తె

శ్రీకృష్ణతులాభారము.

నాంది

శా॥ తానే నాటకసర్వపాత్రధరుఁడై ♦ తానే సభాస్థుఁడై
తానే నాటకకార్యసూత్రవహుఁడై ♦ తానే కవిశ్రేష్ఠుఁడై
తానే నాటకమై నిజంబగు వినో♦దం బందు సాత్రాజితీ
ప్రాణేశుం డలరించుఁగాక మిము సం♦పద్భాగ్యసంధాత్రుఁడై.

సభాసదులకు విజ్ఞప్తి.

ఉ॥ పావన ముత్తిరాజుకుం ♦ వార్నిధిసోముఁడు సుబ్బరావు స
త్యావిభుకృష్ణదివ్యచరి♦తంబును వ్రాసెను నాటకంబుగాఁ
గోవిదులార! దాని సము♦త్కర్ష ప్రదర్శనముం బొనర్చుచో
నేవయిన న్దొసంగు లుద♦యించిన మమ్ముఁ గృపం క్షమింపుఁడీ.

శ్రీకృష్ణతులాభారము.

ప్రథమాంకము

ప్రథమరంగము

స్థలము — అమరావతీపురోపాంతభూమి.

[నారదుఁడు హరినామస్మరణపరవశుండై నాట్య
మొనర్చుచుఁ బ్రవేశించును.]

నార — (ఒడి తెఱింగి) ఆహా!

మ॥ అదిగో నంబరచుంబిభవ్యమణిసౌధాగ్రప్రభాజాల మ
ల్లదిగో దేవనదీప్రభూతలహరీప్రాంచత్క్వణత్క్వాణ మ
ల్లదిగో నందనజాతపాదపలతాంతామోదసంభార మ
ల్లదిగో నింద్రపురంబు వెల్గెను సమంచదానందనిష్యందియై.

ఎంత త్వరితముగా నరుదెంచితిని. కార్యాంతర్నిమగ్నులకుఁ గాలము పోకడ తెలియదుగదా? ఇంతవఱకు హరినామస్మరణావేశంబున సొక్కుచు సోలుచు నొడలెఱుంగక కర్తవ్యమును స్మరింపక సంచరించుచుంటి. ఇంకఁ ద్వరలో నింద్రుని దర్శింప నున్నవాఁడ. ఆఁతడు పారిజాతహరణంబువలనఁ దన భార్యకుఁ గలిగిన పరాభవంబున రాజ్యకార్యవిముఖుఁడై యున్నాఁడని వింటిని. ఇయ్యెడ నన్నుఁ గాంచి యతఁ డేమనునో?

ఉ॥ అంబుజనాభునిం గనెడు ♦ వ్యాజమునన్ జని పారిజాత పు
ష్పం బొకఁ డిచ్చి యాతని స♦భార్యముగాఁ దన పారిజాత వృ
క్షంబును సంగ్రహింపఁ దమకంబునఁ బంపితి నంచు నన్వరో
ధింబలె నాసురేశ్వరుఁడు♦దెప్పునో? లేక బహూకరించునో? 2

నా కిట్టి సందియ మేల? అనాఁడు నన్నుంబోలు దేవర్షులఁ దిరస్క-రింపఁబూనునా? జగన్నాటకసూత్రధారుం డగు వాసుదేవుని మాయ లెఱుంగకుండునా? కావున నాకీ విషయంబున సంశయ మనవసరము. కాని నాఁటి పారిజాతపుష్పవృత్తాంతంబుఁ దలపోయ సిగ్గువొడముచున్నది. నే నొకటిఁదలచిన దైవము వేఱొకటిఁ దలఁచుటం జేసి యా కార్యము తాఱుమాఱయ్యె.

సీ॥ సరససౌభాగ్యశ్రీ♦స్ఫూర్తిఁ దాఁ దెచ్చిన యిం
ద్రోపేంద్రులకు వైర ♦ ముప్పతిల్లెఁ
బారిజాతలతాంత♦పరిమళమ్మునఁ జొక్క-
పందా్రణి కయ్యది ♦ మ్మాగ్యమయ్యె
నపరమాదేవి♦యైన వైదర్భికిఁ
బనుగుపెల్లోఁ ద♦పంపులయ్యె
నాత్మేశ్వరానుగా♦గాంధకు సత్యక
పజయంబునకు మాఱు ♦ విజయమయ్యె
తే॥ గీ॥ కలహ మొనగూర్ప నాఁకిలి ♦ తోలఁగెఁగాని
సాటివారలలో మొగ♦మాటమయ్యె
నకట! కలహప్రియుండ్వనా! ♦ వికటలీల
నెట్టి చిట్టల సంఘటి♦యించినావు! 3

(యోజించి) కానిమ్ము. యింతమాత్రమున నారంభించిన కార్యముఁ బరిత్యజింతునా? నాకలహప్రియత్వము సర్వలోకోపకారి గాన మఱలఁ బ్రియత్న మొనర్చెద. శచీదేవిని సంతసింపజేయు నెపమ్మున శ్రీకృష్ణుండు భార్యావిధేయుఁడుగాక భర్తృవిధేయుఁ డని నిరూపించెద. సత్యభామకీ మిషచేఁ బ్రేమకును భక్తికిని గల తారతమ్యముం జూపి భక్తురాలిం జేసెద. ఇందులకు సర్వసత్కార్యసహాయుం డగు శ్రీమన్నారాయణుండు తోడ్పడుఁగాత! (నిష్క్రమించుచును.)

—♦ ద్వితీయరంగము ♦—

స్థలము :—అమరావతీ నగరము—శచీదేవి శుద్ధాంతము.

(శచీదేవి నిరలంకృతగాత్రియై మలినవస్త్రయై నేలం గూర్చుండియుండ, సింద్రుండు కొన్ని కుసుమంబులం జేతంగొని చెంత నొక యాసనమునం గూర్చుండియుండును.)

శచి—నాథా! నాదుఃఖంబు క్రమముగను దుర్భరం బగుచున్నది.

ఇంద్రు—దేవీ! సమాశ్వసిల్లుము, సమాశ్వసిల్లుము.

శచి—నాథా! చేయుట చెప్పుటయంత సులభమైనచో మీ యాన నే నెఱవేర్ప వెనదీయుదునా?

ఇంద్రు—ప్రేయసీ! అట్లనిన నెట్లు? ఎంతకాల మిట్లు దుఃఖారణ్యమున నిల్లుం గట్టుకొని కాంపురము సేసెదవు? నీ కంటినీరు నా కాలి బంధమై నన్నుం గార్యవిముఖుం జేయుచున్నది. లెమ్ము. సర్వమంగళదాయకంబగు నీ మందహాసచంద్రికను జూపుము. నే నీదినమేని కొలువుకూటమున కేగెద.

శచి—నాథా! నే నేమి మిమ్ముం బోవలదని పట్టుకొంటినా? యథేచ్ఛముగాం బోయి రండు. నా యవస్థకు మీకు దుఃఖింపనేల? కార్యవిముఖులు గానేల?

ఇంద్రు—ప్రేయసీ! నీ విట్లాడందగునా? నాకు నీకైంగల ప్రణయ ప్రభావ మెఱుంగనా? పరిభవదుస్సహానలాఘాతంబుల బరిభ్రశ్యమానజీవప్రసూన వగు నిన్ను విడిపోవ నాకుం గాళ్లాడునా? ఇవిగో మందార కుసుమంబులు. ఇవిగో హరిచందన పుష్పంబులు. ఇవిగో సంతానలతాంతమ్ములు. వీని ధరించి నీ దుఃఖమును విడువుము. ఒక్క పారిజాతవృక్షంబు పోయిన నింక దానికి సదృశంబులగునట్టివి నాలుగు మన నందనవనమున లేవా? దానికై యింత దుఃఖమేల?

శచి—ప్రాణేశా! ఎన్ని పర్యాయములు నేను నుడువవలయును? పారిజాతనష్టంబున కేను దుఃఖింప. నాకియ్యెడ సంభవించిన పరాభవంబునకు దుఃఖిల్లెద. దేనినైన నోర్వవచ్చుఁగాని పరాభవ మోర్చుట కష్టముగదా!

ఇంద్ర—దేవీ! ఇంకను నీవు దానిని మఱువలేవా? కడచినదానికి వగచుట నినుబోలు శేముషీవతుల లక్షణము గాదుసుమా!

శచి—అవును. చేయలేనివారిందఱు నిట్లే చెప్పుదురు.

ఉ॥ అమ్మొయి మిమ్ముఁ గెల్చి యనురాగముఁ గైకొనినట్టి కృష్ణు మీ
తమ్ముఁడు, దేవదేవుఁడు, స్వ♦నాథవశుం డని స్తోత్రుఁగాక, రో
ష మ్మొకటి తోడికోడలగు ♦ సత్య యొసంగ్చిన యప్పరాభవం
బెమ్మెయి సైఁచుదాన హృద♦యేశ్వర! యింత సహింగ నేరరే?

ఇంద్ర—(స్వగ) తోడికోడండ్రెన్నఁగవు లన్నదమ్ముల సఖ్యంబునకు వేఱుపురుగులుగదా! (ప్రకా) దేవీ! కొంచెము సైఁచియుండుము. కాలక్రమంబున నన్నియుఁ జక్కఁబడును. ఇట్టిదుఃఖమ్ముల మాన్పఁ గాలభిషగ్వరుండే సమర్థుఁడు.

శచి—నాథా! ఏమి మీయోదార్యవచనములు! విసిచే (అర్ధోక్తిలో)

ఇంద్ర—దేవి! గురువర్యుఁ డిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు.

(బృహస్పతి ప్రవేశింప శచి యింద్రులు నమస్కరింతురు.)

బృహ—ఇష్టకామ్యార్థసిద్ధిరస్తు. (ఇంద్రుఁ డొసఁగిన ముందు చూపనాసీనుఁడై) దేవేంద్రా! ఈవిసముగా నేఁ గొలువుకూటమునకు రాకుంటివి. సురరాజ విట్లు రాజధర్మంబుల నిర్వర్తింపకుండుట న్యాయమా?

ఇంద్ర—గురూత్తమా! ఏమిసేయుదు మనమున? నారదుని మూలంబున నిట్టి యిక్కట్టులపాలైతిని. అతనిఁ బారిజాతసుమంబును ద్వారకకుం గొనిపోవకయున్న నిట్టిచిక్కులు పుట్టియుండవు.

కం॥ కలహప్రియుఁ డని తెలిసియు
జలజాసనసూతి యను ♦ దను విచ్చుటచేఁ

బలవింపవలసి వచ్చెను ;
కలహప్రియు లాప్తముఖ♦కారకులుగదా ! 5

బృహ—సురేశా ! నీవు సామాన్యులం బోలె నిట్లాడఁదగునా! నారదుని సురరక్షణాసక్తిం గాని, శ్రీకృష్ణుని మాహాత్మ్యముం గాని నీవు మఱచితివా !

ఉ॥ హాటకగర్భసూతికల♦హప్రియుఁ డెమ్మె మముం గలంచె నం
చేటికి సర్వముం దెలిసి ♦ యిట్లు వచించెదవయ్యా ! శ్రీజగ
న్నాటకసూత్రధారుఁ డగు ♦ నందకుమారుని యానలేక యె
ప్పాటునఁ జీమయైనఁ గద♦లంగలదయ్యా ? సుపర్వనాయకా ! 6

ఇంద్ర—అగుగాక ! అయిన నారదుఁ డీవిషయమున నిర్దోషియగునా?

శచి—గురువర్యా ! నారదుఁడు నిర్దోషియైనను నందకుమారుఁడు మమ్మిట్లు బాధింపనేల ?

బృహ—ఇంద్రాణీ ! ఆ మహానుభావుని చర్య లెవ్వరికేని వేద్యంబు లగునా ? ఆవిషయ మెట్లున్నను నతఁడు భక్తవత్సలుఁడుగాన మనబోటి భక్తుల భక్తికి సంతసింపకపోఁడు.

శచి—గురువర్యా ! అతఁడు భక్తవత్సలుఁడో, భార్యావత్సలుఁడో మున్నె తెలియలేదా ? మీరు నిజము గప్పిపుచ్చిన నాకుఁ గన్నులు లేవా? నారికి లొంగని ధర్మ మెందైన నుండునా?

బృహ—దేవీ! నీదుఃఖావేశము నిన్నిట్లాడించుచున్నది. కాని లేని యెడ నీవు నామాటల యథార్థము తెలియకుందునా ?

(నారదవీణానాదము వినఁబడ)

ఇంద్ర—గురుసత్తమా ! ఆ వీణానాదము నాలకింపుఁడు. నారదుఁడు వచ్చుచున్నట్లున్నది.

బృహ—(విని) అవును. ఆ వచ్చునది. నారదుఁడే.

శచి—గురువర్యా ! అతఁడు మఱల నేమి తెచ్చిపెట్టునో కదా!

బృహ—భయపడకుఁడు. సురేశా ! ఎదురేఁగి యర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగుము.

(నారదుఁడు ప్రవేశింప నింద్రుఁ డర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగి నమస్కరింప హస్తమెత్తి)

నార—సీ॥ స్వస్త్యస్తు సర్వగీ♦ర్వాణ క్షమాభార
భరణ మానితభుజా♦వరణ! నీకు
శ్రీరస్తు శరణాగ♦తారాతిసంఘాత
సంపాలనవ్రతా♦చరణ! నీకు
విజయోస్తు పృథులదో♦ర్వీర్యగర్వోపేత
దైత్యవిధ్వంసనా♦దరణ! నీకు
మహనీయతాస్తు భా♦మామణీమానస
హారకైకచారుతా♦భరణ! నీకు
తే॥ గీ॥ వివిధవిభవోస్తు సర్వది♦గ్విజయ! నీకు
సర్వశుభమస్తు శాశ్వతై♦శ్వర్య! నీకు
సతతహర్షోస్తు లోకప్ర♦శస్త! నీకు
బహుళభోగోస్తు స్వర్లోక♦పాల! నీకు. 7

ఇంద్ర—మునీంద్రా! మీ యాశీర్వచనము ఫలించుఁగాత! ఈ యాసన మలంకరింపుఁడు.

నార—(ఆసీనుఁడై యంత శచీదేవి నమస్కరింపఁ 'కల్యాణ మస్తు' అని దీవించి) దేవేంద్రా! నేఁ డేల యీ సమయమున మీ సభాభవనము మూయఁబడియున్నది? మఱియు మీ దంపతుల ముఖంబున విన్నఁదనంబు దోఁచుచున్నది. దీనికి గారణముఁ దెలుపఁ దగిన వినఁగోరెద.

ఇంద్ర—నారదా! ఇందులకుఁ గారణము నీ వెఱుఁగనిదియా? ఇదంతయు నీ నిర్హేతుకజాయమానకృపాకటాక్షఫలమే సుమా!

శచి—మునీంద్రా! ఇందులకుఁ గారణము మీ మనస్సు మీకుఁ దెలుపుచుండుట లేదా? కన్నుఁబొడిచి కన్నీటికిఁ గారణ మేమని యడిగిన మే మేమని చెప్పఁగలము?

నార—ఏమేమీ! మీ దుఃఖమునకు నేనా కారణభూతుఁడను?

ఇంద్ర—నారదా! మా గ్రహచారవశంబునఁ గాఁబోలు సురోపకారి వీవు సురాపకారివైతివి.

సీ॥ కనకకశిపు నహంకారంబు మాయింపఁ
బురుషోత్తముని వేఁడఁ బోవునాఁడు
బలిదాన వౌద్ధత్య పరిహార మొనరింప
నబ్జనేత్రుని కడ కరుగునాఁడు
కంసనృశంసు విధ్వంసంబుఁ గావింప
మామనోహరు బ్రతిమాలునాఁడు
తారకదైత్యసంహారంబుఁ జేయంగ
శంకరు ప్రార్థన సలుపునాఁడు
తే॥ గీ॥ తోడుసేడఁగ జెలఁగి మా దుఃఖ మార్చి
నట్టి యుపకారి నీయెడ నహితుఁబోలెఁ
గ్రుస్సి మాపైకిఁ బురికొల్పి యిట్లు మమ్ముఁ
గష్టములపాలు సేయు టే కార్య మయ్యా?

శచి—సురజ్యేష్ఠసూనుండవై సురేంద్రునకును సురజనశరణ్యుం డగు నుపేంద్రునకును నంతఃకలహములఁ గల్పించి వేడుకఁ జూచుట మీకుఁ బాడియా?

నార—శచీంద్రులారా! నే నేమి, మీకుఁగాని సురలకుఁగాని యప కార మొనర్చు టేమి? నా కలహప్రియత్వమును సతతంబు మీ కుపకార మొనర్చుటకే కదా వినియోగించుచుందును?

ఇంద్రు—నారదా! నీ మొన్నటిచర్యయు మా కుపకార మొనరె నందువా యేమి?

నార—నిస్సంశయముగా దైవవిధులు సర్వదా శుభంకరములు అల్పజ్ఞుల మగు మన కవి ప్రస్తుత మపకారములుగాఁదోఁచినను బర్యవసానంబున నయ్యవి యుపకారంబు లని గ్రాహ్యము ఏమైనను నిందు నాదోష మే మున్నది?

ఉ॥ కారణకారణుం డగుచుఁ గర్మవిధిన్ సతతంబు లోకసం
చారము నేలుచుండు సిరివల్లభుఁ డొక్కఁడె కాక నన్నుఁ బోల్
కారణమాత్రు లెట్టు లపకార మొనర్పఁగలార లంచు బ్రం
దారకనాథ! సుంతయుఁ దలంచక పల్కఁ జెల్లునే?

బృహ—నారదా! వీరి కీవిషయమును గుఱించి చెప్పచుంటిని. వీరి దుఃఖ మిట్లు వీరి మాటాడ బ్రేరించినది. పోనిమ్ము.

నార—గురుశేఖరా! దుఃఖార్తులైనంత ధర్మాధర్మవిచక్షణత వదల వచ్చునా? సురేంద్రా! నీ కెందుల కీదుఃఖము? సర్వచరాచర సృష్టిస్థితిలయకారకుం డగు చక్రపాణి గెలువలే నైతిననియా? లేక సర్వేశ్వరునకుఁ బారిజాతవిటపంబును గోల్పోయితిననియా?

ఇంద్ర—కాదు, కాదు. అందులకు నేఁ జింతింప. నాకొఱకుఁగూడ నేఁ జింతింప.

ఉ॥ నందకుమార సంగరమునం గెలువంగను లేదటంచు నే
నందుకఁ బారిజాతవిటపంబును గోల్పడినాఁడనంచుఁ జిం
తం దపియింపఁ, గాని నిరతంబు శచీరమణీమనోవ్యథా
గ్నిం దిలకింపనోపక సుఖత్వము వీడెద నయ్య నారదా! 10

నార—ఓహో! ఇదియా నీదుఃఖమునకుఁ గారణము. అర్ధాంగివంత పతి పంచుకొనుట సహజమే కదా! ఇంద్రాణీ! నీ దుఃఖముబోవు మార్గ మెయ్యది? తెలియజేయుము. నేటినుండియు నిర్నిద్రుండనై దాని సాఫల్యమునకై పాటుపడియెద.

శచి—(స్వగ) అక్కటా! ఇంతకుముం దొనర్చినది చాలక కాఁబోలు మఱల యత్నించెద ననుచున్నాఁడీ నారదుఁడు! ఇతఁడు మఱల కృష్ణుని మాఱైకిఁ దెచ్చునేమో కదా! ఏమి సేయుదును?

నార—ఇంద్రాణీ ఏ మూలకున్నావు? ననుఁబోలు నసమర్థుల గార్యాచరణమునకు నియోగించుట యాత్మోపద్రవహేతు వగు ననియా? భయపడకుము. ఈ పర్యాయము నాకు జయము తప్పదు.

బృహ—శచీదేవీ! తెలుపుము. నారదుఁ డఘటనఘటనాసమర్థుఁడు.

ఇంద్ర—దేవీ! నన్నుఁ దెలియఁజేయు మనవా?

శచి—మునీంద్రా! మీరు దాని నెఱుంగరా? ఐన నడిగితిరిగానఁ దెల్పెద.

మ॥ అలనాఁ డాత్మమనోహరప్రణయుఁగ ♦ ర్వాంధీకృతస్వాంతయై
తలవంపుల్ కడు నాకుఁ గూరిచిన స♦త్యాదేవి భంగంబు వీ
నులు చల్లంబడ విన్నదాఁక, వనమం♦దుం బారిజాతంబు గ
న్నులు చల్లంబడఁ గన్నదాఁక నెటు సం♦తోషింతు నో నారదా!

నార—శచీదేవీ! నీకు హర్షప్రదంబగు మార్గంబుఁ దెలిసికొంటి. ఇంక దత్సఫలతకై యుపక్రమించెద.

బృహ—నారదా! నీ కీ కార్యాచరణంబున దైవము తోడగుఁ గాక!

నార—గురూత్తమా! నా కీ విషయంబునఁ దప్పక వాసుదేవుఁడు సాయపడు నని తోఁచుచున్నది. ఏలయన

ఉ॥ అక్కమలాక్షుఁ డాత్మతర♦లాక్షులఁ దక్కినవారికంటెఁ ద
న్నెక్కుడు ప్రేమఁజూచు నని ♦ యెల్లరముందఱ మత్తచిత్తయై
నిక్కుచు నుండు సత్య కిఁక ♦ నిర్జరబోధక! గర్వభంగమే
నిక్కువ మంచు నమ్మి మిల♦నిక్కడు వారలు పొక్కకుందురే?

బృహ—తథాస్తు.

ఇంద్ర—నారదా! ఈకార్యంబుఁ జక్కపెట్టి మా యాజన్మాంతకృతజ్ఞత కాస్పదంబ వగుము.

శచి—దేవర్షిచంద్రా! ఈకార్యంబు సఫలమొనర్చి పారిజాతాపహరణంబునఁ గళంకితం బగు నామనంబును, శ్రీకృష్ణ భక్తవాత్సల్యంబును విశదీకరింపుము.

నార—దేవీ! అట్లే యొనర్చెద నమ్మీ. పాకశాసనా! ఇంక నాకు సెలవా?

ఇంద్ర—నారదా! పోయిరమ్ము. నీ యుద్యమమును మేమిచ్చట నుండి వీక్షించుచు జయప్రదంబైనంత మా యానందము నుచితరీతిఁ బ్రకటించెదము.

నార—అట్లే యొనర్పుము. శచీదేవీ! సురగురూ! నేఁ బోయివచ్చెద.

(నారదుఁడు నిష్క్రమింప)

బృహ—దేవీ! ఇఁక నీదుఃఖము మానుము. నీమనోరథంబు లీడేరు.

శచి—(నవ్వుచు) గురుతల్లజా! మీ యాశీర్వచనప్రభావంబున నట్లే యగుఁగాక!

ఇంద్ర—దేవీ! ఎన్నాళ్ళకు సెలవుగా నీమందహాసచంద్రిక మఱలఁ గాంచు భాగ్య మబ్బెను. ఇఁక నీవంత యంతమొందెఁగదా? నే నింక నేఁడు సభాభవనమున కేఁగవచ్చునా!

శచి—నాథా! పోయి శీఘ్రముగ రండు.

ఇంద్ర—గురుచంద్రా! రండు, సభాభవనమున కేగుదము.

[ఇంద్రబృహస్పతులు నిష్క్రమింప యవనిక పడును.]

సతీ సక్కుబాయి

గ్రంథకర్త:—సోమరాజు రామానుజరావుగారు.

సక్కుబాయి పతివ్రతామతల్లి. భగవంతునిచేత అత్తగారికి సేవ చేయించిన గారడికత్తె. శ్రీకృష్ణుని సవతిగా జేసికొనిన నెరజాణ. పాడురంగని భార్యగా జేసి, తనమగనికి సౌఖ్యము నొసంగిన మంత్రవాదిని. భక్తిరసాయనము లోకములో వెదజల్లి జనుల యజ్ఞానరోగమును బాపునట్టి వైద్యురాలు. అమాయకుఁడగు తనభర్తను నానావిధములు సేయించిన పుణ్యాత్మురాలు. యనూదూరివాటి యత్తగారిచేత కోటలుకముపడి, యామెను పాండురంగని భక్తురాలిగా జేసిన తపస్విని. ఆంధ్రదేశమంతటను ప్రదర్శింపఁబడి కీర్తిగాంచిన నాటకము.

వెల రు 0—12—0.

వలయువారు:—సరస్వతి బుక్ డిపో, బెజవాడ.

శ్రీకృష్ణతులాభారము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము

స్థలము—ద్వారకాపురోప్రాంతభూమి.

(నారదుండు గాన మొనర్చుచుం బ్రవేశించును)

ఈ పారిజాతలతాంతామోదము నే ద్వారకం జేరితి నని తెల్పకయె తెల్పుచున్నది. (దృష్టి సారించి) అదిగో సాత్రాజితీ ప్రమదావనము. అందు శ్రీకృష్ణుం డెప్పటివలె సత్యాదేవిం గూడి విహార మొనర్చుచుండును. సత్వర మేంగి వారి దర్శించి కార్య సాఫల్యంబున కంకురార్పణ మొనర్చెద. (కొంత నడిచి) శ్రీకృష్ణుని డాయుకొలంది కార్యమెట్లు పరిణమించునో యని నామనంబు తహతహపడుచున్నది. ఆ సత్యభామావిధేయుండు నా సత్యభామాగర్వాపహరణోద్యమంబునకు సహకారి యగునా? (యోచించి) ఇట్లు నాబోంట్లకు శంకింప నగునా? ఆ భక్తవత్సలుండు భక్తుల సన్మనోరథంబు లీడేర్పకుండునా? ఆ సర్వగర్వాపహారుండు సత్యాదేవిగర్వ మడంపకుండునా? కావున నిర్భయముగా నేంగి పూర్వ మాలోచించిన విధంబున నాచరించెద. (కొంతనడిచి) సత్యాదేవి ప్రాణేశ్వరుని సంపూర్ణానురాగంబు తనయెడం

గలదనిచీటికి మాటికిఁ దన సపత్నులతోఁ దగవులాడుచుండు. ఈదిన మట్టికలహ మొకటినమకూరినా సరియే. లేనిచో నేనే యేదోవిధమున నొక్కటి గల్పించెద. కలహకల్పనము నాకు వెన్నతోఁ బెట్టిన విద్య గదా! తర్వాత నా సత్యాదేవికిఁ బుణ్యకవ్రత ముపదేశించి పారిజాత వృక్షంబును, వాసుదేవుని దానంబుగాఁ బరిగ్రహించి సత్యభామను రుక్మిణింబోలె భక్తురాలిఁగా నొనర్చెద. శచీదేవి కానందంబుఁ జేకూర్చెద. నా మనోభీష్టంబు నెఱవేర్చుకొనియెద. దేవా! నందనందనా! నిన్ను నమ్మినవారి కేమి కొఱంత?

సీ॥ దుర్వాసునస్త్రంబుఁ ♦ దఱుమంగా నను వేఁడు
నంబరీషున కెట్టి ♦ యార్తి గలిగె?
జనకు బాధలనుండి ♦ మనుపంగా నినుఁ గొల్చు
ప్రహ్లాదునకు నెట్టి ♦ బాధ గలిగె?
దుశ్శాసనునిబారిఁ ♦ దొలగింప నిన్నెన్ను
ద్రుపదపుత్త్రిక కెట్టి ♦ బొసఁగు గలిఁగె
మొసలి మోమునుండి ♦ బ్రోవంగా నిన్నెంచు
నిభరాజునకు నెట్టి ♦ యొగ్గు గలిగె?
తే॥ గీ॥ వారు పేనవేల నీ ♦ భక్తతతికి
నార్తరక్షణ! నీ వుండఁ ♦ నార్తి గలదె?
శిష్టపోషణ! నీ వుండఁ ♦ జింత గలదె?
భక్తవత్సల! నీ వుండ ♦ భయము గలదె?

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము.

(స్థలము—ద్వారకాపురి ప్రాంతోద్యానవనము.
సత్యభామాకృష్ణు లుద్యానవనవిహార మొనర్చుచుందురు.
నళినియు వసంతకుఁడును చెఱియొకప్రక్క నిలిచియుందురు.)

కృష్ణ—సత్యా! ఈ యుద్యానవనలక్ష్మి శృంగార మెందులకో నీకుఁ దెలియునా?

తే॥ గీ॥ ప్రాదళం బను మలినాంబ•రంబు వదలి
తలిరుటాకుల చెంగావి•వలువ గట్టి
కుసుమములఁ దాల్చి మాధవు•కూర్మిఁ గోరు
నుపవనేందిర నిక్కంబ • యుత్పలాక్షి!

సత్య—ప్రాణప్రియా! ఇది స్త్రీజన సహజవ్యాపారముకదా! మనోహరులప్రేమ గడించుటకు మా కందరకు శృంగారమే కదా మూలధనము!

కృష్ణ—ప్రేయసీ! అవును. ప్రేమసురాపాన మెట్టివారలనైన నిట్టి యాట లాడింపకుండునా?

సత్య—మనోవల్లభా! ఆ ప్రేమయేలేకున్న నీ లోకమే పాడుగదా! నీ ప్రణయమేకదా నా కీలోకమును వాసయోగ్యముగా నొనర్చుచున్నది. ఈ ప్రణయము మహిమ నిర్వర్ణనీయము.

తే॥ గీ॥ సారసంసారభవన సం•స్థాపనంబు
మానసికదుఃఖముల మాన్పు • మచ్చుమందు
కొలువఁగా రాని తూఁగని • వెలకురాని
ప్రేమతోడుత సరిసాటి • యేమి గలదు? 3

కృష్ణు—(స్వగ) భక్తియని నీ కెఱుకపడని దొంతు గలదు. నారదుఁడు నీకు శీఘ్రముగా దాని నెఱింగించును లెమ్ము.

సత్య—నాథా ! ఏల ప్రత్యుత్తర మీయకున్నారు? హృదయేశ్వరు ప్రేమార్ణోరాశిఁ దలమునుక అందుచుండు నీరజనేత్రలకు వాంఛనీయ మొండు కలదనియా ? అట్లయిన మీ ప్రేమ నా ప్రేమవలె సమగ్రమైనది కాదు. అక్కటా ! ఇది నిజమేనా?

కృష్ణు—ప్రేయసీ ! నిన్నందఱకంటె నెక్కుడుగాఁ బ్రేమింతు ననుటకీ పారిజాతవృక్షము సాక్ష్యముగాదా ? ఇంకను నిట్టి వనేకములు నాకు నీయెడఁగల నిస్తులప్రేమంబును సూచించుచుండలేదా ? ఎన్నిసారు లీవిషయముంగూర్చి నుడువవలయును ?

సత్య—నాథా ! ఇట్టివార్త లెన్ని పర్యాయములు విన్నను నింతులకు వెగటగునా? చూడుఁడు. మీరు నాపైఁ బ్రేమగలిగి యున్నంతవఱకు లోకమంతయు నాకుఁ బ్రేమమయముగా నున్నది. ఈ ప్రేమభావ మనివార్యంబు. దీనికి లొంగని దెందును గన్పట్టదు.

సీ॥ భ్రమరంబు భ్రమరికి ♦ సుమరసంబును జూపి
త్రాగించి శేషంబు ♦ త్రాఁగుచుండు
మృగము మృగినిఁ జేరి ♦ శృంగంబుకొన గిరి
స్పర్శనసుఖముఁ గ♦న్పఱచుచుండు
కరిణోటఁ గరిణి పం♦కజరేణుగంధిల
నీరంబుఁ గరమునకొ ♦ నించుచుండు
హంసంబు హంసికి ♦ నర్ధభుక్తము లగు
బిసకాండములఁ దిన ♦ నొసఁగుచుండు
తే॥ గీ॥ శుకము శుకకాంత కాత్మచం♦చువునఁ దెచ్చి
మావిఫలముల మెసవంగ ♦ మరపుచుండు
నారద ! ప్రేమమాహాత్మ్య మే ♦ మనఁగవచ్చుఁ
చేతనావళి నెల్ల వ♦శీకరించె.

కృష్ణ—చేలా! ఇదంతయు వసంతర్తులక్షణంబు గాదా?

సత్య—నాథా! దేని లక్షణమైనను నా కెంతయు దర్శనీయంబుగా నున్నది. వీని కన్నిటి కిట్టి యనురాగమును గలిపిన మహాను భావుం డెవండో?

కృష్ణ—సీ॥ వల్లరులకు విట♦వప్రసారంబు బో
ధన మొనర్చిన యుపా♦ధ్యాయుం డెవండో?
కాంతల కనురూప♦కాంతులం గని మోహ
ముపదేశ మొసంగిన♦యాజ్ఞ యెవండో?
చంద్రకాంతములకుం జంద్రదర్శనమున
హాసింపం గలిపిన♦గురుం డెవండో?
కంజాతములకు భాను♦కరపరామర్శ బో
ధంబు నేరిపిన బో♦ధకుం డెవండో?
తే॥ గీ॥ యీ సమస్తచరాచరా♦ధ్యాపకుండె
నీవు చూపిన కాముకీ♦నిచయములకుం
గూడ వలపును గలిపిన♦వాం డగుచుం
దలియంగా నేరవైతివే? ♦ జలజనయన! 5

సత్య—ప్రాణేశా! తెలియక కాదు. మీ నోటనుండి వినం గుతూహలపడి యట్లడిగితిని. అదిగో! ఆ బాలకురంగమును జూడుండు ఆటలచే డస్సి పాదపచ్ఛాయ విశ్రాంతిం జెందుచు నొక కురంగిం గాంచి దానితోం జెలాటంబునకుం జొచ్చినది. ఎంత తెలివి తేసిది?

కృష్ణ—ప్రియసీ! దీని కచ్చెరువంద నేల?

ఆ॥ వె॥ ఏణి వెంట నంటు ♦ నేణంబు మోహంబు
దూఱ నేల? యెట్టి♦ధీమనకును
వెలంది వేంగుచుక్క♦ దీకించినంతనే
తెలివి తెల్లవాఱ♦దే? లతాంగి!

మఱియు దీనికి దృష్టాంతముగా—(అన్యోక్తిగా)

(వసంతకుఁడు నళినిని దనతోడ వనవిహారమొనర్ప రమ్మని సైగఁజేసి
తిరస్కృతిఁగాంచి, యొండొకటియు నాఁకలి యెత్తుటయు
సూచించు నికృతాభినయమొనర్చి కృష్ణుని డగ్గఱి)

వసం—వయస్యా! వయస్యా! నీ వీ భామతోడి సరససల్లాపముల నాటపాటల నామాటయే మఱచినట్లున్నది. కడుపు మలమల మాడుచున్నది. ఇఁక మజ్జనభోజనాదు లొనర్తము. రమ్ము.

కృష్ణ—వయస్యా! నీ కిప్పుడే యాఁకలియెత్తుచున్నదా?

వసం—ఆటలాడువారి కాఁకలి తెలియునా? ఎంతప్రొద్దెక్కెనదో చూడుము.

కృష్ణ—(చూచి) అవును. రాగిగా నుండిన లోకబాంధవుఁడుగూడ విరాగి యయ్యె. ప్రేయసీ! ఇంక నీమందిరమున కేగుదమా? నా వయస్యుఁ డాఁకలి కోర్వలేకున్నాఁడఁట!

సత్య—మీ వయస్యున కాఁకలియెత్తని క్షణ ముండునా? అయిన మీ కిష్టమైన యంతఃపురమున కేఁగుదము రండు.

(సత్యాకృష్ణులు ముందును నళినీవసంతులు వెనుకను నడచుచుండ
జాంబవతీ మిత్రవిందా సమేతయై రుక్మిణి ప్రవేశించును.
అందఱును శ్రీకృష్ణునకు మోఁకరించి నమస్కరింప)

కృష్ణ—కల్యాణమస్తు. భీష్మరాజపుత్రి! ఏటికిట్లు సపత్నులతోడ విచ్చేసితివి?

రుక్మి—(చెలికత్తెలతో లేచి) నాథా! కార్యార్థినినై వచ్చితిని. నా దోసము మన్నించి చిత్తగింపవలయు.

కృష్ణ—వైదర్భి! తెలియఁజేయుము. అట్లే కావించెద.

(సత్య కోపఘూర్ణితనేత్రయై వెనుకకుఁ దిరిగి నిలుచును. నారదుఁడు
మెల్లగాఁ బ్రవేశించి యొకపార్శ్వమున నిలిచి)

నార—మంచిసమయమునకే వచ్చితిని. ఈ సత్యభామాముఖమునఁ గలహాంధకారోదయమ్మునకు మున్ముందు దోఁచు సంజకెంజాయ గన్పట్టుచున్నది. ఎందులకో? ఇందుండి వినియెదఁగాక!

రుక్మి—ఉ॥ నందకుమార ! పుట్టినదినం బని నేఁ డతివైభవంబుగా
బందుగుల స్సపత్నులను బ్రాహ్మణులం బిలిపించి విందొన
ర్పం దలఁకొంటి; నా కిహపరంబుల దిక్కగుమీరు సత్యతో
నందుల కేఁగుదెంచి ముదమందగఁజేసి యనుగ్రహింపుఁడీ !

వసం—భళీ ! నా కీదినము రెండుచోట్ల పప్పుదప్పళమును. ఎచ్చటికని పోవుదును ?

కృష్ణు—(నవ్వుచు) సత్యా ! మీ యక్క ప్రార్థనను వింటివికదా ! అట్లొనర్తుమా ?

సత్య—నాథా! నేఁడు మీపట్టమహిషికిఁ బుట్టినదినమైన, నాకు మెట్టిన దినము. అందులకై విందొనర్ప సర్వప్రయత్నము లొనర్చి యున్నదాన. నళినీ ! ఈ దినము గోవిందునకు విందొనర్ప నే నాజ్ఞయిడలేదా ?

నళి—అవునమ్మా ! ఈదినము మీ రత్తగారియింటికి వచ్చిన శుభదినముగదా ?

నార—(స్వగ) ఆహా ! సత్యాదేవికిఁ దగినదాసియే లభించినది.

మిత్రి—సత్యాదేవీ! ఇంతకుము న్నెప్పుడు నీ వీ దినము మెట్టినదినమని చెప్పకయుంటివేమి ?

సత్య—నే నెప్పుడు చెప్పిన న న్నడుగువా రెవరు ?

రుక్మి—సోదరీ ! మెట్టినదినమున విందొనర్చువారు గలరా ?

సత్య—ఆహా ! జరిగిన నన్ని దినములు విందొనర్పగూడదా ?

జాంబ—సాత్రాజితీదేవీ! అట్లని వెన్నెలగొడుగుఁబట్టువా రుందురా?

కృష్ణు—(జాంబవతిని వారించి) సత్యా! అయిన నీ యిష్టమేమి ?

సత్య—నా యభీష్టమేమని వేఱుగా న న్నడుగవలయునా? క్షణము క్రింద మీరు నామందిరమునకు వచ్చెద మని బయలుదేఱ లేదా? సరే! కానిండు. మీ కెవ్వరిగృహ మేఁగి విందారగింప నిష్టమో మీరే నిర్ణయించుకొనుఁడు. న న్నడుగనేల?

కృష్ణు—(స్వగ) సత్య కప్పుడే కోపమువచ్చె. కాని మిద్ది యెంతయు నారదకార్యమున కనుకూల మగుఁగదా !

మ॥ అరవిందేక్షణ సత్యభామ పటుమో♦హాంధీకృతస్వాంతయై
మరలన్ రుక్మిణితోడి పంతమునకై ♦ మర్యాద పోనాడి ని
ష్ఠురవాక్యంబుల నాడఁ బొచ్చె నిఁక నీ♦జోకం బరా కూనక క్
తరుణంబం దెటేఁగింతు మన్మహితభ♦క్తత్రాణపారీణతన్. 8

ముం దీవిధమున నాడి వెదఁగాక! (ప్రకా) వైదర్భీ! వింటివిగదా, నీ చెలియలి ప్రత్యుత్తరము! ఇంక న న్నేమి సేయు మనియెదవు?

రుక్మి—దేవా! నేను మీకుఁ గర్తవ్యము బోధించునంతదాననా ?

మ॥ జలజాతేక్షణ! సర్వకామదుఁడుగా సర్వజ్ఞుఁగా మిమ్ము వి
జ్ఞు లసంఖ్యేయులు సర్వకాలముల ను♦ద్ఘోషించుచో, మీకు నేఁ
దెలుపం జాలుదునయ్య! కార్యమును ధా♦త్రి న్నన్నుఁ బోల్గ్రుడ్డివా
రల కౌనా కనులిచ్చువారలకు మా♦ర్గంబుం బ్రదర్శింపఁగన్? 9

జాంబ—నాథా! మీరు రుక్మిణీదేవి ప్రార్థన వినకమున్న దాని నోడఁ గూర్తు మనలేదా ?

కృష్ణ—వైదర్భీ ! సత్యయిష్టపడిన నా కాటంక మేమియు లేదు. సత్య నడుగుము.

నార—(స్వగ) తానమాడఁబోయిన తీర్థ మెదురయ్యె. ఇఁక నా కార్యము జయప్రద మగు. సత్య తనప్రాణములనైన నిచ్చుఁగాని శ్రీకృష్ణునిప్రాపు నీయదుగదా !

మిత్రి—నాథా! మేము సత్య నేల యడుగవలయు? మీరు సత్యను వలె మమ్ములఁ బెండ్లాడలేదా? మీయెడ సత్యభామ కున్నంత చనవు మాకు లేదా ?

చ॥ ధవుఁ డగు నిన్ను వేఁడిన నె♦దం గల కోర్కు లెల్లఁ దీర్తు వం
చవుర! తలంచి భీమసుత ♦ యాత్మమనోరథ ముగ్గడింపఁగా
సవతిని వేఁడు మంచుఁ బలు♦సాడులు బల్కెద వేమి న్యాయమో?
సవతి యొసంగునా ధవుఁ డొ♦సంగని వేడుక? ప్రాణవల్లభా! 10

జాంబ—ప్రాణేశా! మీ రనుదినము సత్యయింటనే బందిగా నుందురుగదా! అట్టిచో మాపుట్టినదినములందైన మాగృహములకు రాఁగూడదా?

మ॥ సతియొక్కర్తుక చూరుపట్టుకొని సంసారంబుఁ గావింప ని
శ్చితచిత్తుండవయేని, యేమొగముతో శీతాంశుబింబాస్యల
న్సతులంగాఁ గొన సాహసించితివొ? యేచందంబున న్వారి నా
తత సౌఖ్యాబ్ధిఁ దేల్పనెంచితివొ? నాథా! సుంత యోజింపవే! 11

రుక్మి—చెల్లెలులారా! నాథు నాడకుఁడు. దోషము సుండీ! (సత్యభామదండ కేగి) చెల్లెలా! నేఁడుమాత్రము ప్రాణేశ్వరుని నాయింటికి రానిచ్చిన నలుగురుబదుగురిలో నాపరువు నిల్చును. నీ కాజన్మాంతము దాసిగఁ గృతజ్ఞురాలనై యుండెద. నీవు "సరే" యనిన నాథుఁడు మాటాడక యంగీకరించును.

సత్య—రుక్మిణీ! ఇ దేటి బేలతనము? నీ ప్రేమచే నీసపర్యలచే నాథుని యనుగ్రహము సంపాదించి నీమనోరథంబుల నెఱవేర్చుకొనవలయుఁగాని పరులప్రార్థనలచేఁ బతిని స్వాధీనుఁ జేసికొనఁ దలంచువా రుందురా? సపత్నులు మంచివారైన ధన మిప్పింతురు; ధాన్య మిప్పింతురు. కాని చన విప్పింతురా? దేనినైన నితరులతోఁ బంచుకొనెదరు. కాని భర్తృప్రణయమును బంచుకొనెదరా? ఇఁక నీమాటలు మాని వెడలిపొమ్ము.

రుక్మి—సత్యా! నీ వనుదిన మనుభవించు సౌఖ్యము మే మొకపూఁట యనుభవించిన నీకు లోప మగునా?

సత్య—బేలా! ప్రాణేశ్వరుప్రణయ మెంతయైన వెక్కస మగునా?

క॥ ధనధాన్యాదికములఁ గని
తనిసినఁ దనియుదురుగాని తరళాక్షులు భ
ర్త్రనురాగామృతరససే
వనమున నెప్పుడైనఁ దనియువారలు గలరే? 12

మిత్రి—సత్యా! ఇది నీకాలమని ముందు వెనుక లారయక మాటాడకుము. ఎన్నటికిని గాల మొక్కరీతిగా నుండదుసుమా!

జాంబ—సత్యా! మా కిందఱకుఁ బ్రాణేశునుండి వియోగముఁ గల్పించి నీవేమి బావుకొనియెదవు? నీవుమాత్రము రుక్మిణిని వేఁడుకొనుకాలము రాకుండునా?

చ॥ వనరుహనేత్రు మోహము సనారిగఁ గాంచియు నిట్లు దానితోఁ
దనివిని జెందనేరక సతతంబును నాతని నీవు బందిగాఁ
బొనరుప నెంతు వీవు వనజాక్షిరో! 'లోభికి మూల నష్టి' యా
ననుజనవాక్య మీయెడ యథార్థముగా నగునేమొ చూడుమా! 13

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! ఊరకుండుఁడు. సత్య నెత్తిపొడుచుట మాని వేడ్కలొనరింతము రండు.

సత్య—నాథా! ఈయూఁడుపులుల నాపైకి రేఁపి వినోదముఁ జూచుచుండెదరేమి?

శా॥ ఈలోలాక్షులు నీప్రియోత్తమను సన్నిలీల నెన్నని నిం
దాలాపంబుల నాడుచుండు నెడ మాటాడంగ మోమోడి, కెం
గేలైనం గదలింపకుండ నగుచుం గ్రీగంట వీక్షింతువాఁ
జాలుంజాలుఁ బ్రశంసనీయ మగు నీచాతుర్య మాత్మేశ్వరా! 14

మీ రీ తూష్ణింభావము వదలకున్న నే నిం దుండను.

(పోఁ బోవుచుండఁ గృష్ణుఁడు వెన్నాడి తోడితెచ్చి)

వసం—(జనాంతికముగా) నే నెన్నియో తెలివిమాలినపను లొనర్చితిఁగాని నా మిత్రునివలె నెనిమిదిమందిభార్యల మాత్రము కట్టుకొననైతి. అట్లే యొనర్చిన నాయవస్థ యెట్లుండియుండునో?

కృష్ణ—సత్యా! ఈ స్వల్పవిషయమున నింత పట్టుదల యేల? ఇంత తర్కమేల?

ఉ॥ ఎన్నఁడు వేఁడరాని వనజేక్షణ రుక్మిణి వచ్చి, నిన్ను నున్
నన్నను నేఁడు పుట్టినదినం బని యొంతయుఁ బ్రేమతోడ, మ్మ

ష్టాన్నము లారగింప స్వగృహంబునకు న్దయసేయ వేఁడుచోఁ
గన్నడసేయఁబూనెదవు కంజదళాక్షి! యి దేటి న్యాయమో?

నార-(జనాం)ప్రణయాంధులకు న్యాయాన్యాయవివేచనబుద్ధి యెక్కడిది?

కృష్ణు—ప్రేయసీ! నీ వెప్పుడు న్వైదర్భిశుద్ధాంతమునుఁ జూడలేదుకదా! నేఁడు చూచెదవుగాని రమ్ము. నీయంతఃపురమునకును దానికిని దారతమ్య మెఱుకపడును. (చేఁ బట్టుకొన, సత్య విదలించి)

సత్య—ఈ యిచ్ఛకముల నాముందఱ నాడకుము. నీ కంత కోరికగా నున్నఁ బోయి చూడుము. సఖినీ! మన కేల యీ గొడవ? రావే మన మింటికిఁ బోవుదము. (పోఁబోవ)

కృష్ణు—(స్వగ) ఓహో, శ్రుతిమించి రాగమునఁ బడుచున్నదే. (ప్రకా) సత్యా! నిలువుము, నిలువుము. వసంతకా! ఈ విషయమున నీ యభిప్రాయ మేమి?

వసం—(స్వగ) ఆహా! పాపాలకెల్ల భైరవుఁడ నేనొక్కఁడ నున్నాఁడ నని దీని నా మెడకుఁ జుట్ట నావయస్యుఁడు యోచించినట్లున్నది. కానిమ్ము. ఇప్పు డేపక్షముఁ బూనినను నాకొంపపైకి వచ్చును. సతీపతుల వాదముల మధ్యవర్తిత్వము కరము విపత్కరము. కావున మౌనమే నాకు సర్వార్థసాధనము.

సత్య—ధూర్తబ్రాహ్మణా! పలుకవేమి? నీకీ చెవు డెన్నినాళ్ళనుండి?

రుక్మి—బ్రాహ్మణోత్తమా! న్యాయానుగుణంబుగఁ బ్రత్యుత్తర మిమ్ము.

వసం—(స్వగ) అక్కటా! ఈబెడఁద తప్పునట్లు లేదే? ఏమొనర్తు?

సత్య—ఏ మింకను నెమరువేయుచున్నావు? చెప్పెదవా, లేదా?

కృష్ణు—వయస్యా! ఏమిది నీ కుశాగ్రబుద్ధికి మించినవిషయ మగునా?

వసం—ఈఁతకు మించిన లోతుఁగూడ నుండునా? ఇదే చెప్పుచున్నాను. వయస్యా! రుక్మిణీదేవి యింటికి (సత్యభామ 'ఆ' యని

యుటిమిచూడ) సత్యాదేవియింటికి, (జాంబవతి బెదరింప) రెండు చోట్లకుఁ బోయి విందొనర్చుట బాగు.

కృష్ణు—వయస్యా వయస్యా! ఎంతమంచి తీర్పరి వోయి! నీబోటి భోజనప్రియునకుఁ దగినట్లు పలికితివి.

సత్య—మూర్ఖుడా! ఎవరియింటికో యొకరియింటి కని స్పష్టముగాఁ జెప్పరాదా?

వసం—మీాయింటికే. కాదు. కాదు. రుక్మిణీదేవి యింటికే. కాదు. కాదు. మీాయింటికే. ఏమో నామతి చెడిపోయినది. నన్ను దుగకుఁడు.

సత్య—నాథా! ఈతఁడు మోమోటముచేఁ దబ్బిబ్బుపడుచున్నాఁడు. ఈతని యభిప్రాయము మాత్రము మీారు నా యింటికి రావలయు ననియే. రండు. (చేఁపట్టి లాగుచో)

జాంబ—రుక్మిణీదేవీ! రమ్మి రమ్మి, సత్యభామా విధేయుఁడేమి, యితరుల ప్రార్థనల కియకొనుట యేమి? వారికి సత్యాదేవి తిట్లు, తన్నులు మన పూజలు పురస్కారములకంటె వేయి మడుగులు కామ్యంబులు, సహ్యంబులు మగవార లంద తెంతేకదా!

ఉ॥ అన్నులమిన్న లెంతయు నయమ్ము భయమ్ముఁ దులంగలింపఁ జే
సన్నల నెల్లకాల ముపచారములం బొనరించి పెద్దగా
నెన్నుకొలంది ప్రాణవిభు లెల్లిదముల్ బచరించుచుం దిప్పి!
తన్నెడుకాలు ముద్దుఁగొను తదజ్ఞులుపో లలితాంగి! పూరుషుల్.

వసం—(జనాం) నిజము. నిజము. ఇందులకు నావయస్యుని చరిత్రమే తార్కాణము.

సత్య—జాంబవతీ! రసికవర్యుల చర్యలు భల్లూకపుత్రి కెఱుకపడునా!

తే॥ గీ॥ తాను వలవని సతి మహాదరముకంటెఁ
దాను వలచినసతి కాలితన్నె మేలు;

తాను వలవని సతి ఘనం స్తవముకంటెఁ
దాను వలచిన సతి ప్రల్లందమ్మె ప్రియము. 17

కావున నాధునకుఁ జక్కట్లు దిద్దక నీదారి నీవు పొమ్ము. రా, నాథా! రమ్ము (పోఁబోవుచుండ)

రుక్మి—(మోకరించి పాదములఁ బట్టి) భక్తవత్సలా! మీ భక్తురాలి ప్రార్థన మంగీకరింపరా?

ఉ॥ నమ్మినవారల న్నిరసనం బొనరింప రఁటంచు నమ్మి ని
త్యమ్ముఁ ద్వదీయ మంగళపదమ్ముల నెమ్మదిఁ గొల్చుచుండు న
న్నిమ్మెయి సర్వబంధుజనబృందము మ్రోలఁ బరాభవింప న్యా
యమ్మె, శుభావహమ్మె, ప్రణయమ్మె, యశమ్మె, త్రిలోకనాయకా!

నార—నా కిదే యదను. (గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశింప)

కృష్ణ—దేవేరులారా! అదుగో నారదుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. రండు ఎదురేగి నమస్కరింతము. (భార్యలతోఁగూడ నమస్కరింప)

నార—ఇష్టకామ్యార్థ సిద్ధిరస్తు.

కృష్ణ—నారదమునీంద్రా! మీ రాకవలన మా గృహంబు పావనమయ్యె. మఱియు మంచిసమయముననే వచ్చితిరి. నా కొక ధర్మసంశయ మిప్పుడు కలిగినది.

క॥ మెట్టిన దిన మని సత్యయుఁ
బుట్టిన దిన మనుచు భీష్మపుత్రియు న న్ని
ప్పట్టునఁ బిలుతురు విందున;
కిట్టియెడల నెచటి కేఁగ హితవో చెపుమా! 19

సత్య—నాథా! ఆలుమగల తగవుల నన్యులా తీర్చువారు? మీరు నన్ను రట్టడిపెట్టఁదలఁచినటు లున్నది. నేఁ బోయెద, మీరు వచ్చిన నాతోడ రండు. (పోఁబోవుచో)

కృష్ణ—లేనిచో?

సత్య—పోండు, మీ యిష్టము వచ్చినట్లు. న న్నొల్లనివాఁడు నాకేల?
(నళిని కచ్చటనుండ సైగఁజేసి నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—సత్యా! పోయెదవా? కానిమ్ము. నారదా! ఏ మనియెదవు?

నార—దేవా! నీవు ధర్మకర్తవు, ధర్మభర్తవు, ధర్మభోక్తవు. నీకా నేను ధర్మసంశయము దీర్పువాఁడను!

క॥ జరిగినది, జరుగనున్నది,
జరిగెడునది నీ వెఱుంగఁ జాలియు, నన్ని
త్తఱి నీయనుమతిఁ దీర్పఁగఁ
దఱచియడుగు టెల్ల నీదు దయచేతఁ గదా! 20

కృష్ణ—నారదా! అడిగిన నుడువఁగూడదా? సత్యప్రేమ మగణ్యము, రుక్మిణిభక్తి యనన్యము. నాకు వీరిద్దఱ నెవతె ప్రార్థన మంగీకరింపవలయునో తోఁపకున్నది.

నార—భక్తవత్సలా! భక్తజనావనాసక్తుండవై యవతారంబుఁ దాల్చిన మీకు నీ తరుణమునఁ గరణీయమును నేను దెలుపవలయునా?

కృష్ణ—అగుఁగాక! వైదర్భీ! నీ యింటికే పోవుదము రమ్ము.

రుక్మి—నాథా! సంతసమయ్యె. మిమ్ము నమ్మినవారలకు వేఱగునా?

జాంబ—(స్వగ) ఈ శృంగభంగముతరువాత సత్య మోముఁ జూచిన నెట్లుండునో!

కృష్ణ—నారదా! మా కతిథివిగా రమ్ము. దేవేరులారా! ఇఁకఁ బోవుదమా?

రుక్మి—నాథా! ఇటు, ఇటు. (నిష్క్రమింతురు.)

వసం—అక్కటా! ఈ దిన మేదో ప్రళయము కానున్నది. నా కొంప మీఁదికి రాకుండఁ గోటిదండములు. (నిష్క్రమించును.)

నళి—కానిమ్ము. ఈ సంగతి సాత్రాజితీదేవికిఁ దెల్పి వీరి పనిఁ బట్టించెద. (నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

తృ తీ య రం గ ము.

స్థలము—సత్యభామ శుద్ధాంతము.

(సత్యభామ సెజ్జపై మసలుచు శయనించియుండ నలిని విసరుచుండును.)

సత్య—నలినీ! నా ప్రాణప్రియుండు నా ప్రేమ మగణ్యమని యెఱింగి యు రుక్మిణి భక్తురాలని యా మానిని ప్రార్థన కీయకొనియెనా? ఇంక నాకు దిక్కెవ్వరు?

నలి—దేవీ! మీ రిట్లధైర్యపడకుఁడు. విధిలేక మీ మనోహరుం డా తన్వంగి గృహమ్మున కేఁగెఁగాని మఱొకవచేతఁ గాదు.

సత్య—నలినీ! నీమాట నెట్లు విశ్వసింతునే? నా ప్రాణేశ్వరుడే రుక్మిణి భక్తికి సంతసించి యా లతాంగికి వశుఁ డయ్యెనుగదా? సఖీ! దీనింబట్టిచూడ నా కా రుక్మిణిమార్గమే పతిప్రణయంబు నిల్పుకొన నుత్తమమార్గ మగునేమో యని సంశయ మొదవు చున్నది.

ఉ॥ మ్రొక్కెడునారి చేవిడిచి ♦ మొట్టెడునారినె ప్రాణవల్లభుల్
మఱొకవతోడఁ బూతు రను♦మాటను నెమ్మది విశ్వసించి, నే
నక్కరణిం జరింప వితథ♦యయ్యెను నాజతనంబులెల్ల; నిం
కెక్కడి ప్రాణనాథుఁ, డిక ♦ నెక్కడిసౌఖ్యము నాకు? నెచ్చెలీ!

నలి—దేవీ! భయపడకుము. శ్రీకృష్ణుఁ డెప్పటికిని సత్యభామా విధేయుండు గాకుండఁడు.

సత్య—నలినీ! నేఁటిచర్యఁ జూడ సత్యభామాఽవిధేయుడనియే తెల్లమయ్యె.

నలి—దేవీ! ఒకముహూర్తకాల మోపిక చిక్కఁబట్టి యుండుము. ఎవరిమాట నిజమో తెలియును.

సత్య—చెలీ! ఒకవేళ శ్రీకృష్ణుఁ డిటు వచ్చిన వచ్చుఁగాక! వచ్చి యచ్చిక బుచ్చిక నాలుగుమాటలాడి బేల నగు నన్ను వలలో వైచికొనుగాక! అంతమాత్ర నాజగడాలచిలి నారదునికంటఁ

బడిన నాపరిభవము లోకమంతయు వ్యాపింపకుండునా! శచీ దేవ్యాదులకు సంతసముఁ గొల్పకుండునా?

నలి—దేవీ! నీ పరిభవములే నీ విపులవిజయసౌధారోహణమ్ములకు సోపానమ్ములు గదా! మొన్నటి పారిజాతలతాంతవృత్తాంతము విస్మరించితివా?

సత్య—దాని నెట్లు విస్మరింతునే? అయిన నిట్టి పరాభవంబులు ప్రాణాంతకము లగుచున్నవే. ఈప్రేమమాహాత్మ్య మేమో గాని శ్రీకృష్ణుం డొరులయెడ నిసుమంత యనురాగముఁ జూపి నను నా ప్రాణములు లేచిపోవున ట్లుండు. నిలువు నీరైపోవున ట్లుండు. ఇట్టియెడ నే మహానుభావులైన శ్రీకృష్ణు మదేకప్రణయాబద్ధమనస్కుఁ జేయు వశీకరణమంత్ర ముపదేశించిన నాకు సుఖవిచ్ఛిత్తిలేకుండ గాలముఁబుచ్చ సాధ్యమగుఁగదా!

నలి—దేవీ! దైవ మట్టే యనుగ్రహించును, లెమ్ము. లేచి యిఁక నైన భోజన మొనర్పుము.

సత్య—నలినీ! నీ కేల యీ భ్రాంతి? శ్రీకృష్ణుని మఱలఁ జూడనిది నా కాహారము మ్రింగుడువడునా? కావున నాప్రసక్తి వదలుము. (నారదుఁడు దూరమున గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశింప)

నలి—దేవి! ఆ తగవులమారితాపసి యిట్లు వచ్చుచున్న ట్లున్నది. రానిత్తునా?

సత్య—దేవర్షుల వారించుట శ్రేయస్కర మగునా? రానిమ్ము. విశేషములఁ గనుగొందము.

[నారదుఁడు ప్రవేశింప సత్యభామ లేచి నమస్కరించును.]

నార—భర్తృప్రణయసిద్ధి రస్తు.

సత్య—మునీంద్రా! దారితప్పి యిట్లు వచ్చినట్లున్నదే?

నార—కల్యాణీ! అట్లనెద వేల! దారిఁ జూచుకొనియే యిట్లు వచ్చితిని.

సత్య—భర్త్రగ్రగణ్య యగు రుక్మిణి గృహంబు మీబోంట్ల కుచితా

వాసము కాని, మాబోంట్లయిండ్లకు వచ్చినఁ బాపము సంభవింపకుండునా ?

నార—సాత్రాజితీదేవీ! ఇంతకిందటి నాతీర్పా నీ కీ యాగ్రహముఁ గల్పించినది? బేలా! నే నెందులకై యట్లు పలికితినో తెలిసికొనలేవా? నేను నీ శ్రేయస్కాముని గానా? పారిజాతలతాంత వృత్తాంతమునైన స్మరింపవా?

సత్య—మునీంద్రా! ఆ వృత్తాంతంబు స్మరింపకేమి ? అయిన దానికి దీనికి సామ్య మెద్ది?

నార—స్వల్పపరాభవవ్యాజంబున నీకు మహాప్రమదంబుఁ గూర్చుటఁ సరే, పోనిమ్ము. నేను నీ కపకార మొనర్చితి నని తలఁచెద వేని నీకు వలసిన యుపకార మొనర్చెద నడుగుము.

నలి—(చెవిలో) నెచ్చెలీ! ఇందాఁక నీవు కాంక్షించిన యుపదేశ మందుట కిదే సమయము.

సత్య—ఆర్యా! నిక్కువముగా నొనర్చెదరా? ఒనర్చెద నన్న నా దుఃఖమంతయు మాయమగు.

నార—నాచేనైన నందులకు సందియమా? అయిన నీబోంట్లకు నే నేమియుపకార మొనర్పఁగలను? నీబోంట్లకు దుఃఖముగూడ నుండనోపునా?

సీ॥ సూర్యాన్వయాంభోధి • శుభ్రాంశుఁడైన స
          త్రాజిత్తునింట నుద్భవము గాంచి
సౌందర్యసౌశీల్య • సౌభాగ్యవతులలో
          రూపురేఖాదుల • నేపుమీఱి
జపతపోనుష్ఠాన • సంధానమున నైన
          జిక్కని శ్రీకృష్ణుఁ • జట్టఁబట్టి
సేవ లందుటకాని • సేవించు టెఱుఁగని
          సీమంతినులచేత • సేవలంది

తే॥ గీ॥ ధన్యురాండ్రను నెల్లర ♦ ధన్యవయ్యు
నెప్పు డానందవారాశిఁ ♦ దోప్పదోఁగ
కన్యకాంతలకై వడి ♦ హాయిపిడి
బేల! నీ కేల యీలీల ♦ జాలి దూల. 22

భద్రా! నీ కేమి తక్కువని నాసాయ మాకాంక్షించెదవు?

సత్య—ఆర్యా! మీరుచెప్పిన వెన్ని యున్నను నేమి ప్రయోజనము? కుసుమకోమలుల జీవకుసుమములకుఁ బ్రణయమేగదా వృంతము.

శా॥ ఈ నారీమణులీ మహోత్సవములీ ♦ హేలావిశేషంబులీ
నానాలంకృతులీనవాంబరములీ ♦ నవ్యాగ్రహార్మ్యంబులో
మానిగ్రామణి! ప్రాణవల్లభుని ప్రే ♦ మంబొండు లేకున్నచో
నానందాంబుధి నోలలార్పఁగలవా? ♦ యజ్ఞాతపత్రాతులన్. 23

నార—కల్యాణీ! శ్రీకృష్ణుండు నీకు నిరంతరము విధేయుఁడయి యుండ నీ కా విషయమునఁ జింత యేల?

సత్య—మునీంద్రా! అం దెంత యథార్థ్య మున్నదో మీరు నాలుగు గడియలక్రింద గాంచితిరిగదా! బహువల్లభుం డగు శ్రీకృష్ణుఁ జెట్టబట్టినది మొద లనేకవిధముల నతని ప్రణయమ్మునకు, నాదరణమ్మునకు నేకాస్పదగాఁ బ్రయత్నించి భగ్నమనోరథనైతిని. ఏల యన?

క॥ ధనధాన్యాదికముల ధవుఁ
డొనగూరిచి మఱలఁ గొనిన ♦ నోర్వఁగవచ్చున్
మనసిచ్చి మఱలఁ గైకొన
మననగునే మానవతికి ♦ మానివరేణ్యా! 24

నార—అమ్మాయీ! అది నిక్కవమే?

సత్య—ఋషిచంద్రా! నా మనోహరుచర్యలు మీకు విదితంబులు గదా! నాకును గోవిందునకును నిందువలనఁ గలహమ్ము లెక్కు డగుచున్నవి. నాపై దయయుంచి యేదైన నొక వ్రతమునో మంత్రమునో తంత్రమునో సెలవిచ్చి శ్రీకృష్ణు సత్యభామైక

విధేయుఁగా నొనర్చి పుణ్యము కట్టుకొనుఁడు. ఇదియ మీరు నా కొనర్చవలసిన యుపకారము.

నార—(స్వగ) అహా! ప్రేమ యెంత స్వార్థలాభకాంక్షి? ఇఁక నా పన్నుగడ సఫలము గానున్నది.

సత్య—ఆర్యా! ఏ మూరకుండెదరు? మీ కిది సాధ్యము కాకుండునా?

నార—సాధ్యము కా కేమి? వినుము. పూర్వము శచి, గౌరి, అరుంధతి మున్నగు నారీమణు లొనర్చిన వ్రతరాజం బొండు కలదు. దానిని బుణ్యకవ్రత మనియు, నిష్టపతిసిద్ధివ్రతమనియు వ్యవహరింతురు. దాని నాచరించు సతీమతల్లులు ధనోపేతలై, పుత్రవతులై పతులతో నలుగాలలెలుఁగక యనిలరసులభైక సుఖాస్పద లగుదురు.

సత్య—ఇట్టిదియ నా కవశ్య మాచరణీయంబు. దానివిధానముం దెలియఁ జేయుఁడు.

నార—సావధానచిత్తవై యాకర్ణింపుము. ఒక శుభదినంబునఁ బ్రాతః కాలమున సభర్తృకంబుగాఁ బుణ్యనదీతోయంబుల స్నానమాడి సర్వాలంకృతవై వ్రత మొనరించి పేరంటాండ్రఁ బూజించి వ్రతోద్యాపనక్రియా వేళను

మ॥ శాంతచిత్తు విశిష్టవంశజు ♦ సజ్జనీనచరిత్రు వే
దాంతశాస్త్రవిశారదుం శుచి♦యైన తాపసపుంగవుం
గాంతరో! పిలిపించి వానికిఁ ♦ గాంచనాదుల నిచ్చి, నీ
కాంతు దానమొసంగు మంతనె ♦ కామితం బొనగూడెడున్. 25

సత్య—మునీంద్రా! ఏమేమి! భర్తృదానమా? బాగు బాగు!

చ॥ వ్రతము లొనర్చుకాలమున ♦ వారిరుహాస్యలు శక్తియుక్తమై
క్షితిసురకోటికిం మణివి♦శేషధనాంబరధాన్యవాహన
ప్రతతుల దానమిచ్చిన శు♦భం బని యిత్తురుగాని, యెవ్వరేన్
బతులను నిత్తురయ్య, ముని♦నాథ! వ్రతాచరణాభిలాషమై? 26

నార—గోలా ! భీతిల్లకుము. ఈ దానము నామమాత్రమే సుమీ! దాన మిచ్చినభర్తను బ్రతిగ్రహీతకు భర్తయంత బరువగు ధనముఁ గాని, ధనములేకున్న ధనేతరముఁ గాని తూఁచి యిచ్చి పతిని మఱల గ్రహింపవచ్చు. నీయొద్ద కృష్ణునెత్తు ధనముగాని యితర పదార్థములుగాని లేనప్పుడే నీవు భర్తృదానమున్న వెనుదీయవలయు.

సత్య—మునీంద్రా! భర్తృదాన మన్న నింతిమాత్రమే యగునా? ఏమో యని భయపడితిని. ఇంతియయ్యెనఁ దప్పక యీయనర్చెద. ధనములకు నాకేమికొఱంత? శ్రీకృష్ణుఁ డెందఱొందరు రాజులనో జయించి నాకుఁ దెచ్చియిచ్చిన ధనంబులు లేవా? దినమునకు రెండుబారువుల బంగార మొసఁగుచుండు నాతండ్రి యిచ్చిన శమంతకమణి నావద్ద లేదా?

నార—ఉండవచ్చునుగాని వానితోఁ గృష్ణుఁ దులఁదూచవచ్చునో లేదో, సుంత యోజించి వ్రతంబునకుఁ గడంగుము. పిదపఁ బశ్చాత్తాపపడి ప్రయోజనములేదు.

సత్య—మునీంద్రా! నే నీ వ్రతమును జయప్రదముగా నోనర్చెన రుక్మిణ్యాదులగతి దుర్గతి యగుననియా ఇట్లు నన్ను భయపెట్టఁ జూచ్చెదరు? నా దగ్గరనుండు ధనముతో నొక్క కృష్ణుని కాదు, కోటికృష్ణులఁ దూఁచవచ్చును. అంత స్వల్పధనము నొగులకిచ్చిన నాకుఁ జిన్నఁదనమగుఁ గాన నా సర్వస్వమును నొసంగెద. మీ రుపదేశించిన వ్రతమువలన శ్రీకృష్ణప్రణయ ధనమెల్ల నాకు వశీకృతము కానుండ నా కితరధనంబులేల?

నార—(స్వగ) ఏమీ మూఢవిశ్వాసము! సమగ్రజ్ఞానంబునుంబోలె సంపూర్ణ మగు నజ్ఞానంబును నిర్వృతిహేతువుగదా! (ప్రకా) దేవీ! కృష్ణునిబరువు ధనముగాని, ధనేతరముగాని ముం దిచ్చి తర్వాత నీయిష్టప్రకార మొనర్పవచ్చును. అయిన శ్రీకృష్ణుని తోడఁ బారిజాతంబుగూడ నీయవలయు.

సత్య—అట్లే యిచ్చెదను. శ్రీకృష్ణుండు నాపాలిటి పారిజాత మగుచుండ నాకా తుచ్ఛపారిజాతవృక్షం బేల? ఈ ప్రశంస వదలి యింక దీనికి శుభదిన మెప్పుడో సెలవిండు.

నార—కల్యాణీ! రేపే శుభదినము. అయిన నీభర్తను దాన మెవ్వరి కీయఁదలఁచితివి? అతఁడు నేను నుడిపిన లక్షణములన్నియుఁ గలవాఁడుగా నుండవలయును. మీఁదుమిక్కిలి దేవర్షి గాని బ్రహ్మర్షి గానియైన మఱియు మంచిది.

సత్య—మునీంద్రా! సర్వలక్షణసమన్వితులును, దేవర్షిపుంగవులును నగు మీరుండ నే నన్యులకిత్తునా? మీరే నాభర్తృదానమును బ్రతిగ్రహించి నన్ననుగ్రహింపవలయు.

నార—కల్యాణీ! ఈ దానపరిగ్రహణంబున నే ధన్యులలో ధన్యుఁడ నయ్యెద.

సత్య—నేనును ధన్యరాండ్ర ధన్య నయ్యెదఁగదా!

నార—నిస్సందేహముగా. అయిన నీప్రాణేశ్వరుఁ డిందుల కీయకొనునో లేదో; అతని యంగీకారమునకై యింకఁ బ్రయత్నింపవలయు.

నళి—దేవా! ఆ ముకుందుఁ డిందువచ్చిన నా నెచ్చెలి కిదెంతపని?

నార—ఇదే యిప్పుడే యిచ్చటికి వచ్చుచుండును. సత్యాదేవీ! తర్వాత సంతయు నీ చేతులలో నున్నది.

సత్య—మునిసత్తమా! ఆవిషయమున మీ రావంతయు సంశయింపకుఁడు. నామనోహరు నిందులకుఁ దప్పక యొప్పించెద. రేపు ప్రాతఃకాలమున మీరు వచ్చి వ్రతమును జేయింపవలయును.

నార—భద్రా! వ్రతవిధానమును మీ పురోహితుఁ డెఱింగినవాఁడు. అతఁడే దానిని జేయించును. నేను వ్రతమును దిలకింప వచ్చెదను. ఇఁక నేఁ బోవచ్చునా?

సత్య—అట్లే పోయిరండు. రేపుదయముమాత్రము తప్పక రావలయు.

నార—తప్పక వచ్చెద. ఆవిషయమై సందియపడకుము.

(నిష్క్రమించును.)

సత్య—నలినీ! నాయదృష్టమున నీవిధాత్మనందనుఁ డరుదెంచి నే వలచిన వరమును వాకు్రిచ్చె, ఇఁక న ట్లాచరించి కృతార్థతఁ గాంచెద. (నగలఁ గొన్నింటిఁ దీసి) ఈనగల భద్రమొన ర్పుము. కోపగృహమున కేగి కోపవేషముఁ దాల్చెద. అబలలకు వీరాధివీరులనేని లోఁబరచుకొొన సమర్థము లగు సాధనములు కోపాశు్రివులేగదా!

నలి—దేవీ! ఇందులకు మీచరిత్రమే తార్కాణము.

సత్య—నలినీ! నీవు ద్వారముకడ కేఁగి వాసుదేవుఁడుగాని, యతని వయస్యుఁడుగాని వచ్చినఁ గొంతకాలము లోపలికి రానీయక పెట్టుచేయుము.

నలి—తప్పక యట్లే యొనర్చెద.

సత్య—ఇఁకఁ బోవుదము రమ్ము.

(ఇద్దరు చెలియొక నైపున నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

తురీయరంగము.

స్థలము: ద్వారకాపురి రాజవీధి.

(శ్రీకృష్ణుఁడు వడివడిగా ముందు నడుచుచుండ వసంతకుఁడు మెల్లమెల్ల వెన్నాడుచుండును. నలిని యొకవంకఁ గావలి గాచుచుండును.)

వసం—నడువలేక నడుచుచుఁ దేర్చుచు, రోఁజుచుఁ బొట్టఁదడివికొనుచు) వయస్యా! వయస్యా! కొంచెము మెల్లగా నడువవోయి. నాకుఁ గాళ్ళు పడిపోవుచున్నవి. రుక్మిణీదేవి పెట్టిన బూరెలు గారెలు నాకడుపులోఁ జేరి కోలాహల మొనర్చుచున్నవి.

కృష్ణ—వసంతకా! ఈవేళాకోళపుమాటల మాని వడివడిగా రమ్ము. సత్య నాదర్శనమునకై యెంత పరితపించుచున్నదో? న న్నెంత కఠినహృదయుఁ డని దూఱుచున్నదో?

వసం—ఆ సత్యాదేవి నీకై పరితపింప నేల? 'ఇష్టమైన రమ్మన్న, లేక పోయినఁ బొమ్మన్న' అని చెప్పి యెత్తినకాలు దించక వెడలి పోయెఁగదా?

కృష్ణ—వయస్యా! అట్లనిన నా వెంటనే రమ్మని సత్యయర్థముసుమా!

వసం—పొమ్మన్న రమ్మనియా యర్థము? ఏమీ యీవిపరీత వ్యాఖ్యానము?

కృష్ణ—ఇట్టి విపరీతవ్యాఖ్యానమే కాముకులు కామినుల పలుకుల కొనర్పవలయు.

వసం—అట్లయిన వారిహృదయముఁ గనిపెట్టు టతికష్టమే

కృష్ణ—అందులకు సందియమా?

చ॥ ప్రమదలుగూడి చూడఁగనె ♦ వారిమనోగతులెల్లఁ దేటతె
ల్లముగ స్ఫురించె నంచును ద♦లంతురుపో మగవార లౌర! స
త్యముఁ గనుగొన్న నెంతరసి♦కాగ్రణికైనను నారికేళపా
కముగద! కామినీహృదయ♦కావ్యరసగ్రహణంబు నెచ్చెలీ! 27

వసం—ఓహో! చాల విచిత్రమే.

కృష్ణుఁడు—అదిగో చూడుము. ద్వారమున నుండునది నలినిగదా! నే ననుకొనునట్లు సత్య దీనిని మనకు లోనికిఁ బ్రవేశము గలుగకుండఁ గావలి పెట్టియున్నట్లున్నది!

వసం—అట్లయినఁ గష్టము వచ్చినదే. అయిన వయస్యా! రుక్మిణీదేవి గృహమున కేఁగినంత నీసాత్రాజితి కింత తామస మేల? అంతతో నీప్రేమ మంతమయ్యె నని తలఁచిన ట్లున్నది?

కృష్ణుఁడు—వయస్యా! ప్రేమగలవారి భ్రాంతులకు బలిష్ఠకారణములు వలయునా?

మ॥ వనజాతాంబకుఁడెల్ల కాముకమనో♦వప్రంబులం దర్థిమై
ననురాగద్రవిణంబు దాఁచి విచికి♦త్సాఖ్యప్రతీహారిఁ ద

ధనరక్షార్థము నిల్పఁగా నతఁడు మిథ్యాసాధ్వసాక్రందన
ధ్వనుల నైయు సదా హితాహితవిభక్తజ్ఞానశూన్యాత్ముఁడై.
కానిమ్ము. ఈ సత్యయాటలన్నియు నిం కొకదినమే లెమ్ము.

వసం—ఇది నిజమేని నీవును నేనును గృతార్థులమే.

కృష్ణు—అట్లే యగు. అయిననుఁ బ్రస్తుత కర్తవ్య మేమి? సత్యను జేరు టెట్లు?

వసం—వయస్యా! నినుఁబోలు దక్షిణనాయకునికిఁ దెలియని యెత్తు లున్నవా?

కృష్ణు—నే నేఁగిన నలిన మఱియు బిగింపుఁ జూపు నేమో? నీవు ముందరిగి నాకుఁ బ్రవేశము లభ్యమగున ట్లొనర్పుము.

వసం—అ దెంత? అవలీలగాఁ జేసి వచ్చెద నిందే యుండుము.

[కృష్ణుఁ డెడముగా నుండును. వసంతకుఁడు నళినిపైపునకుఁ బోవుచో]

నళి—(స్వగ) అమ్మగో! కృష్ణులవారి నీడ వసంతయ్యవచ్చుచున్నాఁడు. మా దేవి యాజ్ఞాపించినట్లు వారించెదఁ గాక! (వసంతకుఁడు తల వంచుకొని లోని కేఁగఁబోవుచో నడ్డమువచ్చి) వసంతయ్యా! ఏమిది కనులు మూసికొని పోవుచున్నావు నిల్వుము. నిల్వుము.

వసం—ఓసి దాసీ! ఏమి కండకావరమే! నాబోటి బ్రాహ్మణ శేఖరు నడ్డగించెదవు?

నళి—నిన్నును నీవయస్యుని లోనికి రానీయవలదని మా దేవియాజ్ఞ.

వసం—నావయస్యుఁ డిక్కడికి వచ్చెనఁ గదా!

నళి—ఏమయ్యా! అట్లనెదవు? నీయవస్యుఁడు నీ వెనువెంట లేఁడా?

వసం—ఉన్నాఁడో లేఁడో నీకుఁ గనుపడుటలేదా? ఇంతలు కన్ను లున్నవే? నావయస్యుఁ డింకఁ దన్ను దైవమువలెఁ గన్నుల నద్దికొనుచు, నడుగులకు మడుఁగు లొత్తుచుఁ బూజించు రుక్మిణీ దేవి యింటనే యుండును. కలహప్రియ యగు మీ దేవి మొగముఁ గూడఁ జూడఁడులే.

నలి— ఏ మేమి? ఇది నిజ మగునా?

వసం—నిజముగాకున్న నీతో నెకసక్కెములాడవచ్చితి ననుకొంటివా?

నలి—అట్లయిన నీవార్త మాదేవి కెఱిఁగించి వచ్చెద. ఇం దుండుము.

(నలిని తత్తరపాటున నిష్క్రమింపఁ గృష్ణుఁడు వసంతకుని డాసి)

కృష్ణు—వసంతకా! బాగుబాగు! ఎక్కడ నేర్చితివోయీ యీటక్కరితనము!

వసం—వయస్యా! ఇదంతయు నీతోడి సహవాసఫలమే.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) వయస్యా! చాలుఁజాలు. రమ్ము. మనమును లోనికేగుదము.

వసం—వయస్యా! అట్లే యొనర్తుముగాని యొకమాటఁ జెప్పెదఁ గోపగింపవుగదా!

కృష్ణు—వసంతకా! నీమాటలకు నాకుఁ గోపము వచ్చునా? ఏ మది?

వసం—(శ్రీకృష్ణుని చెవిలో) ఈసారి సాత్రాజితీదేవి కోపముఁ దీర్చునపుడు కాళ్ళవైపునఁగాక తలవైపున నిలువుము.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) వసంతకా! ఇఁక నీవేళాకోళము మాని రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

పంచమరంగము.

స్థలము: సత్యభామ కోపగృహము.

(సత్యభామ నగలుఁ దాల్చక మలిన వస్త్రముఁ గట్టి ముసుఁగు వైచికొని పరుఁడియుండును. నలిని ససంభ్రమముగాఁ బ్రవేశించి)

నలి—దేవీ! దేవీ! రెండు నేఁడు మొదలు మీహృదయేశ్వరుఁడు రుక్మిణీదేవి మందిరముననే యుండునఁట.

సత్య—(చివాలున లేచి) ఏమీ ఛీ! ఎవరే నీ కీవార్త చెప్పినది?

నలి—వసంతయ్య, దేవీ!

సత్య—ఛీ! ఛీ! నే నీవార్త నమ్మఁజాలనే. శ్రీకృష్ణుఁడేమి? నన్నిట్లు తెఱతేరకు విడనాడు టేమి? ఇది యాబ్రాహ్మణబ్రువుని స్వకపోలకల్పనమే! నారదమునీశ్వరుఁ డతఁ డిందు వచ్చుననలేదా?

[వసంతకసహితుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశించి
సత్యభామ కన్నుల మూయు]

సత్య—ఎవరిది? (చేతులు దడివి కృష్ణుఁ డని గుర్తించి చేతుల విదలించికొని) నాదగ్గఱకు రాకుము. (ఎడముగాఁబోయి పెడమొగముగా నిలుచును.)

కృష్ణ—సత్యా! నాప్రేమనైజము బాగుగా నెఱింగియు నీ వింతమాత్రమునకుఁ గోపింపవచ్చునా? చూడుము.

ఉ॥ అన్నులమిన్న! భీమసుత♦ప్రార్థనఁ ద్రోయఁగలేక యెట్టులో
కన్నులు మూసికొంచుఁ దమ♦కంబున జిక్కఁగఁబట్టి భీతి పై
కొన్నటు లొండు రెండు మెతు♦కు ల్దిని నీవిరహానలంబు నీ
విన్నఁదనంబుఁ బాప నతి♦వేగమ వచ్చితి నాదరింపవే! 29

నావైపునకు దృష్టిప్రసరించి వలపులొలుకు నీ చిలుకపలుకుల నాయలజడి మాన్పుము. (దండకేఁగ దూరముబోవ) ఒక్కసారి నీప్రసన్నావలోకనంబుల నావంకఁ దేఁ జూడుము.

ఆ॥ వె॥ అంతుపొంతులేని యనురాగవారాశి
దాఁట నాకు మార్గ మర్సకములు
గాఁ జరించు నీదు కంటెరిక్కల దాఁచ
దిక్కు తెలియు టెట్లొ? టెక్కులాఁడి! 30

వసం—బహువల్లభత్వము నా పగవానికైనను వలదుసుమా! (నలిని తోడ నెడముగాఁ బోయి నిలుచును.)

కృష్ణు—సత్యా! మనోవాక్కాయకర్మంబుల నిన్నుఁదక్క నే నన్య కామినులఁ గామించువాఁడనా? మెఱమెచ్చులకు వారి నించుక గారవముతోఁ జూచెదఁగాక! నిక్కముగా నిన్నే ప్రేమించువాఁడ నని మఱచితివా?

సత్య—కుటిలజనశిరోమణీ! ఈ నయగారపుఁ బల్కులు, నీ తెచ్చుకోలు వలపులు నీకు వెన్నతోఁ బెట్టిన విద్యలుగదా!

ఉ॥ తల్లియుఁ దండ్రియును గురుఁడు దైవము బాదుగు మిత్రుఁడు న్మనో
వల్లభుఁ డొక్కఁడే యని సపర్యలఁ బ్రేముడిఁ జేయుచుండు న
న్నొల్లకఁజూచుచుండ నటు తెల్లిదముం బచరించి యంతఁబో
కల్లరిఁ జేయ వచ్చితివె! యాత్మసతిప్రణయైకవంచకా! 31

కృష్ణు—నీవు నన్నెఱుఁగనట్లు పల్కెద వేల? నేను నీ దాసుండను గానా? దాసులపై కోపము దండముతో సరి. ఇదుగో నీకు మ్రొక్కెద. నన్ననుగ్రహింపుము.

(దండ కేఁగి మోఁకరింపఁబోవ)

సత్య—దూర ముంకుము. చాలుఁజాలు, నీ మృషోక్తులు. నిన్ను నీ దాస్యమును నమ్మి చెడితిని.

మ॥ ఇఁక నీగీచినగీటుదాట నని యెన్నోసార్లు నాదండ ని
చ్చకముల్ నచ్చఁగఁ బల్కిపల్కి తుద కాచందాన స్వస్త్రీలలో
నొకసక్కెంబులపాలుచేసి యిటు రానేలా? యొకేసారి కు
త్తుక ఖండించి సపత్నులం గలిసి సంతోషింపఁగా రా దొకో! 32

కృష్ణు—ప్రేయసీ! ఇట్టి కఠినోక్తులు నాయెడఁదగునా? ఇంకనైన నీప్రణయకోపంబు వదలి నీవు సుఖించి నన్ను సుఖింపఁజేయుము. ఈ వసంతర్తువున నిట్టి ప్రణయకోపము ప్రాణాంతక మగు. అదే యాగవాక్షమార్గమునఁ జూడుము.

తే॥ గీ॥ ప్రణయకోపమ్ము విడకున్నఁ ♦ బ్రాణహాని
తథ్య మని దంపతులకు మా♦ధవుఁడు దెలుపఁ
బత్రములసుమాంకురముల ♦ వ్రాసికట్టెఁ
బాదపోపశాఖలసూచె ♦ ప్రకటనముల. 23

(చుబుకము నిమురఁబోయి విదల్పఁబడి) ప్రేయసీ! ఇంకను నీ మాఢ్యమేనా? నామాట విని, తర్వాత—

సత్య—నీమాట వినియే నే నీయవస్థకు వచ్చితిని. ఇంక నన్ను విడిచి పోయి నిన్ను భక్తితోఁగొల్చు పడతులనక్కుంచి గొంతుఁగోయుము. నీకింక నాప్రేమమెందులకు? (చెవుల వ్రేళ్లుంచుకొనును)

కృష్ణు—ప్రియా! ఇంతవఱకు నే నప్పుడప్పుడు చూపుచున్న యుదాసీనతకుఁ గారణము లేకపోలేదు. నాకు నీయందలి ప్రేమ మగణ్యము, అనిర్వాచ్యము, అఖండము. (సత్యభామ సంశయము సూచించును.) ఇందులకు నాయంతరాత్మయే సాక్షి. వలపులు హృదయైకసాక్షికమ్ములు గాన నే నింతకంటె నేమి నుడువఁగలను?

సత్య—నీచర్యలో—

కృష్ణు—నాచర్యలన్నియు నాకు నీయెడఁగల ప్రేమకు సూచకములే.

సత్య—అవునవును. నన్నుఁ దిరస్కరించుటగూడ నీప్రేమసూచకమే యగునా?

కృష్ణు—నిస్సంకోచముగా, అసంతోష మభ్యుదయమున కాలవాలము గదా! ఈరహస్యము గనుంగొని నీకు నేఁడుఁ జూపెద నప్పుడప్పుడు సపత్నులం దనుపుసల్లు నటించి యసంతుష్టిఁ గలిగించి

నిజంబుగా నీచేత వరముల నడిగించుకొని సంతసమందఁ దలఁచుచుందు. నిన్ను సంతసపెట్టఁ దలఁచుచుందు.

మ॥ నిరతంబుగ్ భవదీయకింకరుఁడనై ♦ నే నున్న నీ వంతతోఁ
బరితృప్తిఁగని నన్నిఁ కేవరములం ♦ బ్రార్థింప వేమో యఁటం
చరవిందాక్షి! సపత్నులం దనిపి నీ ♦ కందం దసంతుష్టిఁ జే
కుఱఁగాఁజేసి వరంబు లీఁదలఁతు నం♦కోచంబుఁ బోనాడుమా!

సత్య—(దండ కరిగి) నాథా! ఇది విశ్వసనీయమా? నిక్కవమా?

కృష్ణు—చేలా! నిక్కవము గాకేమి? పారిజాతలతాంతవృత్తాంత మించుక స్మరింపుము. వలచినసతి కోరినవరము లొసఁగి సతిని దనిపి తాను దనియుట పతిధర్మము గాదా!

సత్య—అయిన మీరు నాచే వరముల నడిగించుకొనుటకా యిట్లొనర్చినది?

కృష్ణు—సత్యా! అంత నమ్మకములేకున్న నిప్పు [illegible]కవర మడిగి పరీక్షింపరాదా?

సత్య—(స్వగ) ఇఁక నాకేమిఁ [illegible] సర్వేద. (ప్రకాశముగా—చేఁబట్టి) [illegible]

ఉ॥ ఇంతకుమున్నె నారద మ♦హీశ్వరుఁ డిచ్చటి కేఁగుదెంచి, నా
కెంతయుఁ బ్రీతితోడ నెం♦పిచ్చె, వ్రతం బొకఁ డాచరింపు మ
త్యంతసుభావహం బగు నఁ♦టం చటు సేయఁగ నీదుసాయ మొ
క్కంతయు నవశ్య మోవనన♦హేక్షణ! దాని నొసఁగ్తె? చెప్పుమా.

కృష్ణు—సత్యా! నారదుఁడు వ్రత ముపదేశించియుండ, నీవు దాని నల్పముండ నాసాయమునకు సందియపడనేల? చెప్పుట కాలస్యముగాని, చేయుట కాలస్యము గలుగఁబోదు.

సత్య—హృదయేశా! నారదుఁడు నన్నుఁ బుణ్యకవ్రత మాచరింపు మనినాఁడు. దాని విధానమును మీ రెఱుఁగుదురా?

కృష్ణు—ప్రేయసీ! నిరంతరనారీవిహారసంసక్తచిత్తుండ నగు నా కా

వ్రతవిధాన మెట్లెఱుకపడును? అదెట్టిదైనను ద్రికాలవేది యగు నారదమహర్షి నుడివినది కాన నవశ్యకర్తవ్యంబు.

సత్య—ప్రాణవల్లభా! అందుల కొఱకె దాన మావశ్యకము. దానిని వేఁడ వెనుదీయుచున్న దాన.

కృష్ణ—ఏ మది? ధనములా? ధాన్యములా? నగలా? హర్మ్యములా? మణులా?

సత్య—అవి కావు. మీయనుగ్రహమునఁ దండతండములుగా నయ్యవి నాదండ లేవా?

కృష్ణ—ఇం కేమి వలయు? దాసదాసీజనంబులా? రాజ్యములా?

సత్య—కావుకావు. ఇంకను నూహింపుఁడు.

కృష్ణ—అయిన నద్దియో నీవే నుడువవలయు. నా కేమియు దోఁచుటలేదు.

సత్య—మీరు దాని నూహింప లేమని యొప్పుకొనియెదరా? అట్లయిన దగ్గరకురండు. చెవిలోఁ జెప్పెద. (కృష్ణుఁడు రాఁ జెవిలో) భర్తృదానముసుడీ!

కృష్ణ—సత్యా! ఏమి దానము? భర్తృదానమా! నీ ప్రేమ మింతమాత్రమే యగునా?

చ॥ 'అసదృశరాగమొప్ప భవ♦దంఘ్రిసరోజయుగంబుఁ గొల్తు నా
కసువులుగల్గునందనుక' ♦ నంచు వచించియు నిట్టు లన్యుకై
వసమొనరింపఁజూచెదవు ♦ భామరో! నాపయిఁ బ్రేమమాసెనో,
విసుగుజనించెనో, మదికి ♦ వెక్కసమయ్యెనో నాచరిత్రముల్?

సత్య—ప్రాణేశా! అట్టిదసంభవమని మీకుఁ దెలియదా? మీపూర్ణానురాగైకాస్పదనుగా నీవ్రతము నాచరింప నిశ్చయించుకొంటి. వ్రతాంతమున మీదాన మావశ్యక మఁట!

కృష్ణ—సత్యా! ఇది వింతవ్రతముగా నున్నదే! నన్నెవరికి దాన మియ్య నిర్ణయించితివి?

సత్య—ఎవరికో యనసేల! మిమ్ముల నిరంతరముఁ గొనియాడు నారద మునీంద్రునికే.

కృష్ణ—ఓహో! నారదునకు నన్ను దాన మిచ్చెదవా? సత్యా! నేను నీదాస్యము ననాయాసముగా నొనర్పగలనుగాని, యా జడదారి దాస్యము నొనర్పఁగలనా!

సీ॥ కస్తూరికాతిలక♦మ్మును బోనాడి
యూర్ధ్వపుండ్రంబుల ♦ నుంచుమనునొ?
మౌక్తికహారినీల♦మణిహారముల మాని
తులసిపేరుల మెడఁ ♦ దొడుగుమనునొ?
పీతాంబరంబును ♦ పీలికలుగావించి
కాషాయవస్త్రంబుఁ ♦ గట్టుమనునొ?
లలనామణీసంగ♦లౌల్యంబు విడనాడి
సంయమివ్రతమును ♦ సలుపుమనునొ?
తే॥ గీ॥ యింక నేమి వల్లె దనునొ? ♦ యేమి సేయు
మనునొ? యా కలహాశనుఁ ♦ డాత్రిలోక
గమనుఁ డా సంయమీంద్రుండు ♦ కలికి! యతని
వశము నసుఁ జేయుఁగా నీకుఁ ♦ బాడి యగునె? 37

సత్య—మనోహరా! మి మ్మాతనికి దాస్యమొనర్ప నిత్తునా? దాన మొనర్చిన యుత్తరక్షణమె మిమ్ముఁ బ్రతిగ్రహింపకున్న నే జీవింపఁగలనా? మీ కింతమాత్రము తెలియదా?

కృష్ణ—సత్యా! తెలియక కాదు. పరిహాసమున కట్లంటి. సంశయింపక నీయిష్టానుసారము దానమిచ్చి నీ మనోరథంబు నీడేర్చుకొనుము.

సత్య—నాథా! నీబోటిపతులుగదా, సతులపాలిటి పారిజాతములు! దానానంతరమున నారదమహర్షికి మీ యెత్తు ధనముఁగాని, ధనేతరముఁగాని యిచ్చి మిమ్ము మఱల గ్రహించెద.

కృష్ణ—ప్రేయసీ! నన్నుఁ దూఁపగల ధనము నీకడ నున్నదిగదా!

ఉ॥ త్రాసున నన్నుఁ దూపఁగల ♦ ద్రవ్యము లేకయ పుణ్యకవ్రతో
పాసనకుం గడంగ, నెకఁ♦బాటు నెపమ్మున నీకు నాకును
నోర్మసము వచ్చుఁ గాన మున♦ముందుగ నెమ్మది సుంత యోజనం
జేసి కడంగుమీ వ్రతముఁ♦జేయ సరోరుహపత్రలోచనా! ౩౮

సత్య—నాథా! నారదమహర్షింబలె మీరును నాకడ నుండు ధన ధాన్యాదిసంభారపరిమాణ మెఱుంగనట్లాడెద రేల? ఇందులకు మీ రావంతయు సంశయింపకుఁడు.

కృష్ణు—సత్యా! నారదుఁడుగూడ నీ ధనపరిమాణముంగూర్చి సంశయించెనా?

సత్య—అతఁ డజ్ఞానవశంబున నట్లాడె. పోనిండు. ఇంక నూరిలోఁ బిలువ నెవరిఁ బంపుదము.

కృష్ణు—మన వసంతకునిఁ బంపుదము. వసంతకా! నీ వేఁగి యీయూరి బ్రాహ్మణ్యమును భర్తృదానవృత్తాంతముఁ దెల్పక రేపటి వ్రతమునకుఁ బిలిచి వచ్చెదవా?

వసం—తప్పక పిల్చివచ్చెద. రేపు నాకు భూరిసంభావన నీయవలయు సుమా!

కృష్ణు—అట్లే. పోయి రమ్ము. (వసంతకుఁడు నిష్క్రమింప)

సత్య—నలినీ! నీ వేఁగి ముత్తైదువలఁ బిలచి రమ్ము. (నలిని నిష్క్రమింప)

కృష్ణు—సత్యా! నాతలిదండ్రుల, నన్నదమ్ముల, నీసపత్నులమాత్ర మాహ్వానింపకుము. వారీదానమున కడ్డు పడెదరేమో?

సత్య—నాథా! బ్రాహ్మణ్యమును దక్క బంధువర్గమును బిలువఁదలఁపలేదు. ఇంక లోని కేఁగి రేపటి వ్రతమునకు వలసిన కార్యసన్నాహ మొనర్తము రండు.

కృష్ణు—ప్రేయసీ! ఆవసంతకుఁడు బ్రాహ్మణుల నాహ్వానించుటయం దెట్టి వికటచేష్టలొనర్చునో యని నామనంబు కళవళపడుచున్నది.

సత్య—హృదయేశా! ఏమొనర్చిన నేమి? మీ ప్రేమాంబువృష్టి నాయెడ వెల్లివిరియుచుండ నాకొండు భయావహం బగునా?

కృష్ణ—గోలా! నీకు శంకలన్నియు జేపటింకో నిర్మూల మగు. అంతట నీవు ధన్య వయ్యెదవు.

సత్య—నిక్కవముగా ధన్య నయ్యెద. ఇదంతయు నారదమునీంద్రుని యొక్కయు మీయొక్కయు ననుగ్రహఫలమే గదా! ఇంక రండు. లోని కేఁగుదము.

కృష్ణ—(స్వగ) చేవు సత్య నిక్కముగా ధన్యయగుఁగాని, తా ననుకొనునట్లు కాదు. (ప్రకా) సత్యా! రమ్ము.

(నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

కోకిల.

గ్రంథకర్త—పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు.

ఇది శృంగార కరుణ హాస్య రసములకు పానుగంటివారి నాటకములలో నెల్ల మిన్న. ప్రేమకై తలిదండ్రులవీడిన కోకిల ప్రణయగాథ యొకవైపు—పరాంగనాసక్తచిత్తపాపి యగు మోహనునికై ప్రాణమర్పింప సాహసించిన బుద్ధిమతి నిర్మల ప్రేమ యొకవైపు—కామ్యసంతృప్తియే పరమావధిగా భావించు పణ్యాంగన యగు భ్రమరికా మోహము మరియొకవైపు యుత్తేజకత్వ మొసంగుచుండ స్త్రీ, పురుషుఁడగుటయు—పురుషుడు స్త్రీయగుటయు, సతియే తండ్రికిని—ధవునకును యురిశిక్ష విధించుటయు మున్నగు విచిత్రాద్భుత సంఘటనలతో నలరారుచు కల్యాణత్రయములతోఁ బ్రాకృత ప్రేక్షకుల తన్మయుల జేసి భళీయనిపించు నాటకరాజము. వెల రు 1-0-0 మాత్రమే.

వలయువారు ఇట్లువ్రాయవలెను :—

కురుకూరి సుబ్బారావు అండ్ సన్, సరస్వతీ బుక్కుడిపో,
రాజమండ్రి. బెజవాడ.

శ్రీకృష్ణతులాభారము

తృతీయాంకము

ప్రథమరంగము.

స్థలము: సత్యభామ శుద్ధాంతము.

[శ్రీకృష్ణుండు పట్టువస్త్రములఁ దాల్చి యాసీనుఁడై యుండ వసంతకుండు దండ నిల్చియుండును.]

కృష్ణు—వసంతకా! ప్రసంగవశమునను తులాభారమును గూర్చి యెవ్వరితో నుడువలేదుగదా!

వసం—వయస్యా! అన్నియు ద్దగోను రెండుమూఁడుకల్లలాడి తప్పించుకొంటినిగాని, కాని—

కృష్ణు—వయస్యా ఏమట్లు సంశయించుచున్నావు? ఎవ్వరితోనైనఁ జెప్పితివా యేమి?

వసం—పరులలో నెవ్వరితోడను గాదు. మాయింటియాపెతోడనే. దానికడ నాబొంకులు చిల్లిగవ్వ కక్కఱకు రాలేదు. అదిగుచ్చి గుచ్చి యడిగి కనుఁగొనలేక గుక్కుబుచ్చుటఁ బెట్టినఁగాని భోజనముఁ బెట్టనదియు. అప్పుడు విధిలేక చెప్పవలసివచ్చె. చెప్పినప్పటినుండి తానుగూడఁ బుణ్యకవ్రతము సల్పెద నని పట్టుపట్టె.

కృష్ణు—వసంతకా! సత్యభామకడ నేఁడు పుణ్యకవ్రత మొనర్చునా యేమి?

వసం—అదియు, సత్యాదేవియు నెచ్చెలులు. ఒకయూరుననే చదివిన వారు.

కృష్ణ—తరువాత నేమి జరిగినది ?

వసం—నే నప్పుడు సరే యని యంగీకరించితిని. కాని మఱల, నన్ను దాన మొనర్చి, నీ పేరు లేని ప్రతిబంధము పెనిమిటి తొలఁగి పోయినదే చాలు నని గ్రహింపదేమో ? ఎవరికి దాస్య మొనర్పవలసివచ్చునో యని యుదయముననే వ్రతమునకు సన్నాహ మొనర్చితచ్చెద నని నీకడకుఁ బరుగెత్తి వచ్చితి.

కృష్ణ—వయస్యా ! నీభార్య మనగుట్టు బయటఁ బెట్టునా ?

వసం—అందులకు సందియ ముండదనియే నాయభిప్రాయము. సముద్రమునైన మూయవచ్చుఁగాని దాసినోరుమూయఁ దరము గాదు.

కృష్ణ—పోనిమ్ము. దాన మన కగు కొఱంతయేమియు లేదు. (నారదు గానము వినఁబడు) అదిగో నారదుఁడుగూడ వచ్చుచున్నాఁడు. నీవు లోని కేఁగి సర్వము సిద్ధముగా నొనర్పుము. నేనును నారదుఁడును క్షణములో వచ్చెదము.

వసం—అట్లే యొనర్చెద. (వసంతకుఁడు నిష్క్రమింప, నారదుఁడు ప్రవేశించి)

నార—దేవదేవా ! పురాణపురుషా !

శా॥ విన్నంజాలదె మీ కథావళుల, మీ ♦ వేదాంతసద్గోష్ఠియం
దున్నంజాలదె, మీ భవాపహరసా ♦ రోపాస్యరూపంబుఁ గ
న్గొన్నంజాలదె, మీ జగన్నుతమహా ♦ గూఢార్థనామంబుఁ బే
ర్కొన్నంజాలదె ముక్తిగోరునతఁడో ♦ గోపాలచూడామణీ ! 39

కృష్ణ—నారదా ! నీభక్తి కెంతయు సంతసించితి. నీమనోభీప్సితంబుఁ గనుగొంటి. అది నేఁడే యీడేరును. సత్య ప్రేమను భక్తిగా మార్చ నెంచి నేనే దీని నంతయుఁ బన్ని నిన్నుఁ గారణమాత్రుఁగా నొనర్చితి. శచీదేవి కసంతుష్టిఁ గల్పించినది నీకుఁ

ద్వితీయరంగము.

స్థలము—దానమంటపము.

[శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామయు సుస్నాతులై పట్టువస్త్రంబులఁ దాల్చి సర్వాలంకృతులై సుమదామముల ధరించియుందురు. సత్యభామచే గర్గుండు వ్రతముఁ జేయించుచుండును. నారదుఁడు ప్రక్కన నాసీనుఁడై యుండును. వసంతకుండు నలిని బ్రాహ్మణులు ముత్తైదువులు చుట్టుప్రక్కల నాసీనులై యుందురు. ఒకతుల కట్టబడియుండును.]

గర్గు—సాత్రాజితీదేవి! వ్రతము ముగిసినది. ఇంక దానంబులు నిల్చియున్నవి. మున్ముందు భర్తృదాన మున్నది. దాని కుపక్రమింతునా?

సత్య—ఆర్యా! అట్లే కానిండు.

గర్గు—సభాసదులారా! ఈనోమునోచు నారీమణులు తమప్రాణేశ్వరుల నొకవిశిష్టవంశజుండును, నధ్యయనసంపన్నుండును, శాస్త్రవేత్తయు, శాంతిదాంతిసమన్వితుండును, శుభాకారుండును. శిష్టాచారవిభూషణుండును నగు తాపస పుంగవునకు దానమొసంగవలయు. తర్వాత నాప్రతిగ్రహీతకు శక్తిప్రకారంబు భర్తను దులఁదూఁచఁగల ధనమునేని ధనేతరమునేని యొసంగి మరల భర్తను గ్రహింప నగు. ఆదాన మిప్పుడొనర్ప వలసియున్నది. ఆదానపరిగ్రహణంబునకు మీలో నెవ్వరేని పాత్రులున్నఁ దెలుపఁగోరెద.

వసం—(ఒక బ్రాహ్మణుని దండఁజేరి) అప్పయదీక్షితులూ! మీపేరుఁ జెప్పి మీ కాదాన మిప్పింతునా? మీశుభాకారము నిర్వర్ణనీయము గదా!

అప్ప—వసంతకా! నలుగురిలో నాపరువుదీసితివా, యొక చెంపకాయ తీసెద. భద్రము!

తత్త్వము నెఱిఁగి భక్తిమహత్త్వ మెఱిఁగి
పరమధామంబుఁ గాంతురు బ్రహ్మతనయ !

నార— దేవా! ఏతద్వ్రతమాహాత్మ్యశ్రవణంబున నెంతయు ధన్యుండ నైతి.

కృష్ణ—నారదా! ఎల్లరు దీని గ్రహించి ముక్తిఁగాంతురుగాక! ఇఁక దానమంటపమునకేగుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

క్రొత్తనాటకము.

భోజకాళిదాసనాటకము

గ్రంథకర్త: శ్రీ ముదిరాజు రామానుజరావుగారు.

ఇందు కాళిదాసు వివాహము నప్పుడు చేసిన యల్లరి, 'నవ్వము' అని వ్రాయబెట్టిన సుప్రసిద్ధావమానము. కాళిదాసు గర్భాదానము గదిలో చేసిన వెఱ్ఱిచేష్టలు, కాళికాదేవి ప్రత్యక్షము, భోజరాజు రాజ్యప్రాప్తి, భోజుని దగ్గర కాళిదాసు పండితుడుగా జేరుట, పండితులు ఓర్వలేమిచే కాళిదాసుపై భోజరాజునకు కొండెములు చెప్పుట, భోజరాజుసభలో అనేక సమస్యలు కాళిదాసు పూర్తిజేయుట, భోజరాజు భార్య లీలావతికి కాళిదాసునకు సంబంధము కల్పించి భోజరాజు అవమానపడుట, కాళిదాసును దూషించుట, కాళిదాసు ప్రయాణము, కాళిదాసుకొఱకై భోజరాజు చింతించుట, కాళిదాసు చరమశ్లోకము చెప్పుట, కాళిదాసునిర్యాణము, కాళిదాసుభార్య-శారద పునర్జీవింపజేయుట మొదలగు ననేక విషయములతో చక్కని పాటలతో నలరారుచున్న నాటకరాజము. వెల రు. 1-0-0

వలయువారు వ్రాయవలెను:—సరస్వతీ బుక్కుడిపో,
బెజవాడ (కృష్ణాజిల్లా).

ద్వితీయరంగము.

స్థలము—దానమంటపము.

[శ్రీకృష్ణుండు సత్యభామయు సస్నాతులై పట్టువస్త్రంబులఁ దాల్చి సర్వాలంకృతులై సుమదామముల ధరించియుందురు. సత్యభామచే గర్గుండు వ్రతముఁ జేయించుచుండును. నారదుఁడు ప్రక్కన నాసీనుఁడై యుండును. వసంతకుండు నలిని బ్రాహ్మణులు ముత్తైదువులు చుట్టుప్రక్కల నాసీనులై యుందురు. ఒకతుల కట్టబడియుండును.]

గర్గ—సాత్రాజితీదేవి! వ్రతము ముగిసినది. ఇంక దానంబులు నిల్చియున్నవి. మున్మున్ను భర్తృదాన మున్నది. దాని కుపక్రమింతునా?

సత్య—ఆర్యా! అట్లే కానిండు.

గర్గ—సభాసదులారా! ఈనోము నోచు నారీమణులు తమ ప్రాణేశ్వరుల నొకవిశిష్టవంశజుండును, సధ్యయనసంపన్నుండును, శాస్త్రవేత్తయు, శాంతిదాంతిసమన్వితుండును, శుభాకారుండును, శిష్టాచారవిభూషణుండును నగు తాపస పుంగవునకు దానమొసంగవలయు. తర్వాత నాప్రతిగ్రహీతకు శక్తిప్రకారంబు భర్తను దులఁదూఁగఁగల ధనమునేని ధనేతరమునేని యొసంగి మరల భర్తను గ్రహింప నగు. ఆదాన మిప్పుడొనర్ప వలసియున్నది. ఆదానపరిగ్రహణంబునకు మీలో నెవ్వరేని పాత్రులున్నఁ దెలుపఁగోరెద.

వసం—(ఒక బ్రాహ్మణుని దండఁజేరి) అప్పయదీక్షితులూ! మీపేరుఁ జెప్పి మీ కాదాన మిప్పింతునా? మీశుభాకారము నిర్వర్ణనీయము గదా!

అప్ప—వసంతకా! నలుగురిలో నాపరువుదీసితివా, యొక చెంపకాయ తీసెద. భద్రము!

వసం—(పరుగెత్తి వేరొక బ్రాహ్మణుని సరస కేఁగి) చ్యవనులుగారూ! మీ కిప్పింతునా ?

చయ—వసంతకా ! నీ కోఁతిమాటల మానుము. నాదక్షిణలో నీకు సగ మిత్తును లెమ్ము.

సోమయాజు—ఆర్యవర్యా ! ఈ విషయమున సందియ మంద నేల ? మీరు నుడివిన సర్వలక్షణంబులకును లక్ష్యంబైన నారదమునీంద్రునకంటె నిట్టి యుత్తమదాన పరిగ్రహణంబునకుఁ బాత్రు లెవ్వ రుందురు ? కావున నా దేవర్షి చంద్రుండే యీదానంబుఁ గొన నర్హుండు.

గర్గ—సభాసదులారా ! ఇంక నేమేని భిన్నాభిప్రాయములు గలవా? (కొంతకాల మూరకుండి) ఇంక మీ మౌనమునే పూర్ణాంగీకారసూచకముగాఁ గైకొని నారదునకు శ్రీకృష్ణుని దాన మిప్పించెద.

నార—ఆర్యులారా ! ఈ యుత్తమదానము నా కీయ మీ రంగీకరించి నందుల కెంతయు మీకుఁ గృతజ్ఞుఁడను. ఈ దాన పరిగ్రహణంబున నే నెంతయు ధన్యుండ నగుదును. దానాంతరము శ్రీకృష్ణుఁ డులఁదూఁచు సంభార మిచ్చిన మఱల సత్యాదేవి కతని నొసంగెద !

గర్గ—దేవీ ! ఈపుష్పహారంబు శ్రీకృష్ణుని చేలాంచలమునకుఁ గట్టి యీ పారిజాతవృక్షంబునకుఁ గట్టుము. ఆవృక్షంబునుగూడ దాన మొనర్ప నెంచితివిగదా ?

[సత్యభామ పుష్పహారముఁ గైకొని కృష్ణునిదగ్గరకు వ్రీడాకుల చిత్తయై రాఁ గృష్ణుఁడు నవ్వుచు లేచి తన చేలాంచలమును సత్యచేతి కందిచ్చు]

కృష్ణ—

మ॥ నవలా ! సిగ్గిల నేల? యీవ్రతవిధానం బీదృశంబౌట, లో
న విచారింపక నన్నొసంగి మఱల౯ వైశంబుగా నీముని

ప్రివరుం డాడినయట్టు నాబరువు ద్రవ్యం బిచ్చి కైకొంచు, బాం
ధవవర్గంబుల వన్నెవాసెఁగనుమా ♦ తారార్క-చంద్రంబుగాన్.

(సత్యభామ పూలహారముతో శ్రీకృష్ణుని పారిజాతవిటపంబు నకుఁ గట్టును.)

నార—(లేచి) (స్వగ) ఆహా! ఏమీ దేవదేవుని విచిత్రవర్తనము! నాఁడు బలిని గట్టినవాఁడు, జితేంద్రియులఁ దపోధనుల మానసాలానబంధమున నేనిఁ గట్టఁబడనివాఁడు నేఁ డొక యబలచేఁ బారిజాతవృక్షంబున కోకపూలదండచేఁ గట్టం బడియె. ఈ మహామహులచర్యలు దుర్గాహ్యంబులుగదా!

గర్గ—దేవీ! ఇంక నారదునకు నీ ప్రాణేశు ధారవోయుము. నారద మునీంద్రా! ఇటు రమ్ము. (నారదుఁడు రాఁ బాదములఁ గడిగించి సత్యచేతులలో నీరువోసి శ్రీకృష్ణుని చేతులగుండ నారదుని చేతులలో "తుభ్య మహం సంప్రదదే నమో నమః" అని చెప్పించి విడిపింపఁజేయును). మునీంద్రా! ఇఁకఁ బారిజాతంబును శ్రీకృష్ణుఁడును నీవి.

నార—ఆహా! ఎంత కృతార్థుఁడ నైతి?

ఉ॥ ఏమితపం బొనర్చి జని♦యించినవాఁడనో, నేఁడు సత్యభా
మామహిళావ్రతంబున న♦మంచితరీతిఁ బ్రతిగ్రహించితిం
గామితసిద్ధిదాయకుని, ♦ ఖండితదుష్టనిశాటు, సర్వమ
ర్త్యామరపూజితాంఘ్రి నఖ♦లాఘవిదూరు, ననంతు, నచ్యుతున్.

గర్గ—దేవీ! ఇఁక బ్రాహ్మణులకు దక్షిణతాంబూలము లొసఁగ వచ్చునా?

సత్య—ఆర్యా! ముందు తులాభారము జరుపఁగూడదా?

గర్గ—దానిని పిదప జరిపెదను. నలినీవసంతకులారా! ముత్తైదువులకు బ్రాహ్మణులకు దక్షిణతాంబూలము లొసంగుఁడు. (నారదుఁడు శ్రీకృష్ణుని సుమదామమునఁ బట్టుకొని యెడముగా నిలువ, నలినీవసంతకులు దక్షిణతాంబూలాదు లొసంగుదురు. బ్రాహ్మణులు దక్షిణం గొని తమతృప్తిని వెల్లడిఁ

జేయుదురు. బ్రాహ్మణులందఱు లేచి నిలుచుందురు. సత్య కృష్ణునివంకఁ జూచుచుండును.)

నార—భూసురులారా! ఉండుఁడు. తులాభారముఁ దిలకించి పొండు. దేవీ! ఇఁకఁ దులాభారమున కుపక్రమింతమా?

సత్య—సత్వర మట్లొనర్పుము.

గర్గ—మునీంద్రా! శ్రీకృష్ణునిం దోడితెమ్ము.

నార—అట్లే. దేవా! రమ్ము. (కృష్ణుని బూలదండతోఁ బట్టి తెచ్చి తులలోఁ గూర్చుండఁబెట్టి) దేవీ! ఇఁక నీవిభుని దూఁపఁగల పదార్థములఁ దెప్పింపుము.

సత్య—నలినీ! నాపి తొలుకవాఁపు సొమ్ములఁ దెచ్చియుంటివే. వాని నీత్రాసునం దుంచుము. వసంతకా! నీవు నలినికి సాయమొనర్పుము. (నలినీవసంతకులు సొమ్ములఁ ద్రాసునవైవఁ ద్రాసు కదలకున్న) త్రాసు కదలనే లేదా? ఏ మిది? నామిగిలిన యాభరణములను దెచ్చివేయుఁడు (అట్లొనర్చినను ద్రాసు కదల కున్న) ఏమిది? త్రాసుమోయఁగల బరువిడినను జింతాకంతయేని కదలకున్నది. (త్రాసుఁ జూచి) వసంతకా! నీకీ త్రాసునం దేమైన లోప మగుపడుచున్నదా? చూచి చెప్పుము.

వసం—(ఇటు నటు త్రాసును బరికించి) ఇం దేమియు దోసము నాకుఁ గనఁబడుటలేదు గాని యేదో మోసముమాత్ర మున్నది. లేనిచో నింతబరువు మానవమాత్రుఁ డుండునా? ఇంకను బ్రయత్నింపుము.

సత్య—అట్లు తప్పక యొనర్చెద. నలినీ! నీవు నాయఱల నేఁగి శ్యమంతకమణి యొసఁగిన బంగారము నంతయుఁ దెప్పించి వేయించుము. దానితోఁ ద్రాసు తప్పక కదలవలయు. (అట్లొనర్చినను ఫలములేకున్న) అక్కటా! ఇ దేమి మాయ? మునీంద్రా! నామనోవిభుండు నిక్కముగా నింతబరు వున్నాఁడా?

నార—దేవీ! నాకుమాత్ర మేమి తెలియును? అతఁ డెంతబరువో యతనికే తెలియావలయు.

సత్య—కలికి! నాప్రాణేశుండు పరరాజులఁ గొట్టి తెచ్చి నా కిచ్చిన ధనమంతయుఁ దెచ్చి త్రాసున వేయుదును. ఇదేమో చిత్రముగా నున్నది! (ఆత్మానాథుఁడున్న త్రాసు కదలకుంటఁ గాంచి) అక్కటా! నా యింటనున్న ధనమునంతయుఁ ద్రాసున నైచితిని. కాని తులయించుకయైన కదలలేదు, ఇంక నేమి సేయుదు? ఇట్టి విపరీత మెందైనఁ గలదా?

క॥ చిరకాలపరిచయంబున
బరువెక్కింతయును లేదు ♦ ప్రాణేశ్వరుఁ డం
చలమున నిచ్చెను బెడఁ
గరిమను బరువయ్యె నితఁడు ♦ గర్వంబెదియో?

కృష్ణ—సత్యా! ఏమి యాలోచించెదవు? నీయింటనున్న ధనమంతయు నిక్కమునుగా నిండుకొన్నదేమి యగునా?

సత్య—నాథా! నిక్కము నా యింటనున్న ధనమంతయు నిదియే. ఇంక నొక్కవీసమైనను లేదు.

కృష్ణ—సత్యా! అట్లయిన నే నీ నారదునకు బానిస గావలసిన దేనా? ఎంతపని చేసితివి?

ఉ॥ నాకడ మీయనుగ్రహము ♦ నందు ధనరాసులు తెచ్చి నిండమై
చేకుఱియుండ మీబలుపు ♦ చేకొనఁజేయుట దెంత యౌను హా
వాకము మీరలిట్టి వసి ♦ వాటిగ నిస్పృహుఁ జేయుదుండ, నా
కాకులపాలుఁ గూర్పఁదగు ♦ నా? తగునా మగనాలికీ గతుల్? 6

సత్య—ప్రాణప్రియా! మీ మ్రొక్కెడదారినుండి ప్రతిగ్రహించు ప్రయత్నము నెప్పటికిఁ బనిమంతునా? కొంచెము మోపికచిక్కఁ బట్టుఁడు. (నారదునివంకఁ దిరిగి) మునీంద్రా! ధనముచే నలవి గాని యెడ, భక్తిచే నా హృదయేశుఁ దూఁచి కైకొన వచ్చుఁగదా!

నార—దేవీ! సాధ్యమయిన నట్లే యొనర్పవచ్చును.

సత్య—నలినీ! మనమందిరమునఁగల ప్రతిపదార్థమును దెచ్చి తుల యందుంచుము. (అట్లొనర్చినను ప్రయోజనము లేకున్న) మునీంద్రా! ఇం దేదో తంత్ర మున్నది. లే కున్న నానాథుఁ డేమి? ఇంత విపరీతబరువు వుండు టేమి?

నార—దేవీ! ఇంత బరువా? ఆభార మెవరి కెరుక?

తే॥ గీ॥ అండపిండ బ్రహ్మాండసమూహములెల్ల
గుప్తగతి బొజ్జలో నుంచుకొన్నయట్టి
తోయజాక్షునితోఁ దులఁ దూఁపఁగలవె
ధనముల ధనేశ్వరమ్ములఁ దరళనయన! 7

సత్య—మునీంద్రా! నన్నప్పుడు వ్రతమొనర్పఁ బురికొల్పి యిప్పు డీమాటాడఁ బాడిగాదు! అప్పుడే యితఁ డింతబరువు వుండు నని చెప్పరాదా?

నార—దేవీ! నేఁ జెప్పితినిగాని నీవు దానిఁ దెలిసికొననైతివి. ఈ శ్రీకృష్ణుండు మేటిమగం డని యెంచితివి గాని ప్రకృతిస్వరూపుం డని యెఱుఁగవైతివి. దానికి నే నే మందును?

సత్య—నామనోహరుఁ దూఁచఁజాలని సంభారము లేకపో నీయభీష్టమగు వస్తువును గైకొని నానాథుని నాకిచ్చి పొమ్ము. అతని నీ కేల? ఇదిగో నీ ద్రవ్యమంతయు మరలఁ గొమ్ము.

నార—దేవీ! నాకు శ్రీకృష్ణుఁ దులఁదూఁచినదియే వలయు. ఇతరములు నా కుపేక్ష్యంబులు. నీ వట్లు విలువ చేయకున్న నీతని విపణివీథికిం గొంపోయి యెవరికైన నమ్మెద. నాబోటి భిక్షాటునకు, దేశాటునకు నీమహామహుని భరింప శక్యమా?

సత్య—ఏ మేమీ? నాభర్తను సంగడిఁ బెట్టి యమ్మెదవా? అక్కటా! నారదా! ఇ దేమి పెద్దతనము? నీవు మాయింటి శ్రేయస్కామి వనుకొంటిఁగాని మత్సపత్నీహితైషి వని తెలియనైతిని. మేఁక వన్నె పులి వని యెఱుఁగనైతిని. నిన్ను నమ్మి మోసపోయితిని.

చ॥ పతి నొక పూజనీయగుణ । వార్థికి దాన మొసంగి, పుణ్యక
వ్రత మొనరింతువేని ఫల । వంత మగుఁ భవదీయవాంఛితం
బతివరో! యంచు మున్పలికి । యట్లొనరించినయంత నన్ను నీ
వితమున ధాతృపుత్రి! విల । పింపఁగఁ జేసెద వేటిన్యాయమో? 7

నార—కృష్ణా! ఈమాటలతో నేమి లాభము? లెమ్ము. అంగడివీధి కేఁగుదము. (కృష్ణుఁడు లేవఁబోవుచో)

సత్య—ఉండుఁడు. (మంగళసూత్రముఁదక్క మిగిలిననగలన్నిటిఁ దీసి తులయందు వైచినను లాభములేకున్న) నలినీవసంతికలారా! బ్రాహ్మణులారా! ఊరక చూచుచుండెద రేమి? మీమీ నగల నాణెములఁ ద్రాసున వేయుఁడు. అట్లైనను నానాథుఁడు నాకుఁ దక్కునేమో. (నలిని నగలను వసంతకాదులు పై వస్త్రములను దక్షిణతాంబూలములను వైవఁ ద్రాసు కదల కున్న) నాథా! (శ్రీకృష్ణునకు మోఁకరించి) నన్ను మీరే రక్షింపవలయు. తప్పును మన్నింపవలయు.

కృష్ణ—సత్యా! మనఃపూర్వకముగా నన్ను దానమొసర్చి యిప్పు డిట్లాడిన నేమి ప్రయోజనము?

చ॥ అతివరో! నన్నుఁ దూఁచెడు ధ । నాదులు నీకడ లేకయున్న దు
ర్గతులకు లోనుగా నగుదు । గావున యోజనఁ జేసి చేయు మీ
వ్రత మన నాలకింపక ప్ర । వర్తిలి యీగతి నాడె దక్కటా!
గతజలసేతుబంధములు । గావొకొ కాముకకోటియోజనల్? 8

సత్య—ప్రాణప్రియా! నా యజ్ఞానంబును క్షమించి నాకు మిమ్మీ జడదారినుండి కొనుమార్గ ముపదేశింపుఁడు.

నార—కృష్ణా! నాయాన లేనిదే నీ వెవ్వరితో మాటాడగూడదు సుమా! లెమ్ము. (కృష్ణుఁడు లేవ)

సత్య—నారదా! ఇదే మన్యాయము? నానాథునితోడ మాటాడ నీయవా?

మ॥ అకలంకాత్ముఁడ వంచు నీ పనుపుఁ జేయంబూనితిఁగాని నీ
వకటా! యింతటి మోసగాఁడ వని స్వప్నావస్థయందేని మా
మకచిత్తంబున నెంచియున్న యెడ నీమార్గంబునన్ బ్రాణనా
యకు నీబోంట్లకు దానము న్సలిపి సౌఖ్యంబెల్లఁ గోల్పోదునే? 9

నార—కృష్ణా! సత్యాదేవి నిన్ను మాకు దానమొనర్చినది సత్యంబ యేని మా భృత్యుఁడవై మా యభీష్టకృత్యంబు లొనర్ప వలయు.

కృష్ణ—నారదా! అందులకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడ.

నార—అట్లయిన నిటు రమ్ము. (శ్రీకృష్ణుఁడు రా) అటుపొమ్ము. (పోవ) ఇటురమ్ము. (రా) కూర్చుండుము. (కూర్చుండ) లెమ్ము. (లేవ) ఇదిగో నీ మహతిఁ గైకొమ్ము. ఇదిగో కమండలువు. ఇందు మిన్నేటిజల మున్నది సుమీ! ఇదిగో నాకీశ్వరుఁ డిచ్చిన శార్దూలచర్మము. ఇదిగో యక్షమాల. రా రమ్ము. (కృష్ణుఁడు వాని నందికొని వెంట రా).

క॥ సేవలఁ గొంటయె కాని
సేవించు టెఱుఁగనట్టి శ్రీనాథుఁడె నా
సేవకుఁ డయ్యెను, హరి భ
క్తావళికి విధేయుఁ డంట యనృతమ్మగునే? 10

కృష్ణా! రమ్ము. అంగడివీధి కేఁగుదము.

(నారద శ్రీకృష్ణులు నిష్క్రమింప)

సత్య—నారదా! నారదా! ఇట్టి యన్యాయము నీకుఁ దగునా? నిల్వుము. నిల్వుము.

(సత్య నిష్క్రమించును. నళిని వసంతకుఁడు బ్రాహ్మణులు వెంబడింతురు.)

తృతీయరంగము.

స్థలము—ద్వారకాపురి విపణిశ్రేణి.

(కృష్ణుమెడలోఁ బూలదండఁ బట్టుకొని నారదుఁడు ముందు నడుచుచుండును. బ్రాహ్మణాదులు వెంబడింతురు.)

నార—పౌరులారా! రండు, రండు. శ్రీకృష్ణు నెత్తుధన మిచ్చికొనుఁడు. ఇతఁడు భక్తులకు సులభసాధ్యుఁడు. వెనుదీయకుఁడు.

సీ॥ నీలాంబువాహసన్నిభశరీరుం డయ్యుఁ
దీవ్రాఘతిమిరప్రదీపుఁ డితఁడు
సత్యాకటాక్షవీక్షణబంధితుం డయ్యు
ధీరాతిధీరదుర్వారుఁ డితఁడు
ఆభీరికామానహరణలోలుం డయ్యు
సర్వసంపూజార్హచరితుఁ డితఁడు
మర్త్యజనప్రీతిమానవిగ్రహుఁ డయ్యు
దేవావనీదేవదేవుఁ డితఁడు
తే॥ గీ॥ ధారుణీరాజ్యభారవిదూరుఁ డయ్యు
రాజరాజప్రపంచసామ్రాజ్యుఁ డితఁడు
కనుక వైశంబ శ్రీకృష్ణుఁ గొనఁగ మీరు
రండు రం డిట్టితటి వేఱు రాదు రాదు.

ఏమి మీ రెవ్వరునుఁ గొనలేరా? కృష్ణా! అదిగో సత్యభామ యిటు వచ్చుచున్నది. ర మ్మింక నొకవీథి కేగుదము.

[నిష్క్రమింప, సత్యభామ నలినీ సమేతయై (దుఃఖాక్రాంతయై) గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశించును.]

సత్య—అక్కటా! నానాథుని నారదుఁ డింకొకవీథికిం గొంపోయె. ఏమి సేయుదును? ఎంతకాల మిట్లు వెన్నాడుదును? ఎట్టి

దుస్స్వహహార్తమున నాయూరివేరంపుఁదపసిబోధనకుఁ జెవి యొగ్గితినోగదా !

నలి—దేవి! ఇదంతయు నా కలహాశనుని కుతంత్రమే యగు.

సత్య—నెచ్చెలీ! అవును. కాని యీయెడఁ దప్పించుకొనుమార్గ మెయ్యదియో తెలియకున్నది. కాలము జరుగుకొలఁది నాబంధువర్గ మీవార్త విని నన్ను నిందింపవచ్చు నని భయ మెత్తుచున్నది. అక్కటా! వారి కేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తు?

సీ॥ దేవకీవసుదేవు ♦ లే వచ్చి మాపుత్రు
నేమిసేసితి వన్న ♦ నే మనుదును?
బలరామసాత్యకు ♦ ల్వచ్చి మాసోదరు
నెందుఁ దోలితి వన్న ♦ నేమనుదును?
జాంబవత్యాదులు ♦ చనుదెంచి మా భర్త
నేటి కిచ్చితి వన్న ♦ నే మనుదును?
మదనసాంబాదులు ♦ నెదుఁ రేగి మాతండ్రి
నెచటి కంపితి వన్న ♦ నే మనుదును?
తే॥ గీ॥ యాదవు లరుదెంచి ♦ మా దేవదేవుని
నె ట్లొసగితి వన్న ♦ నే మనుదును?
నేమి వల్కుదాన ♦ నేమి సల్పెదుదాన
నెట్లు మనెదుదాన ♦ నింక పైన. 11

నలి—దేవీ! సమాశ్వసిల్లుము. నీప్రాణేశ్వరుఁ గలిసికొందము, రమ్ము. తర్వాత నంతయుఁ జక్కఁబడును.

సత్య—అట్లే యగుగాక! రమ్ము. శ్రీకృష్ణు వెన్నాడుదము.

(నిష్క్రమింప)

నార—(మఱలఁ గృష్ణుని తోడ్తెచ్చి) పౌరులారా! రండు. రండు. ఈతని మహాత్మ్యమును వినుఁడు.

సీ॥ ఇతనిపాదమునుఁడీ ♦ పతితజపావన
సారభాగీరథీ ♦ జన్మభూమి

ఇతనివక్షమె సుండీ ♦ యిందిరాసుందరీ
మానితకేళికా ♦ మందిరంబు
ఇతనిచక్రమె సుండీ ♦ పృథుల దోర్వీర్యగ
ర్వాంధదైత్యానేక ♦ పాంకశంబు
ఇతనిహస్తమె సుండీ ఋజుమార్గసంచార
సంరక్షణాసక్త ♦ సాధనంబు
తే॥ గీ॥ ఇతని దర్శనమే సుండీ ♦ శ్రితవితాన
జపతపోవ్రతపాదప ♦ సత్ఫలంబు
కాన నీతని గొన నను♦మాన మేది?
ధనములను దెచ్చి తులఁదూచి ♦ కొనుఁడు కొనుఁడు. 12

కృష్ణా! ఇం దెవ్వరును గొనువారు లేరు. మఱియు సత్యాదేవి కూడ నిటు వచ్చుచున్నది. రమ్మింకొకవీధి కేఁగుదము.

(నిష్క్రమింప సత్యభామ దుఃఖార్తయై ప్రవేశించి)

సత్య—అక్కటా! మఱల నామనోహరు నాకంటె కగపడకుండఁ జేసి అక్కటా! కుడిచి కూర్చుండక యీ వ్రతమున కేల పూనితిని? ఎట్లు ప్రాణేశుఁ బాసి జీవింతు? ఎట్లతని నారదుబారినుండి రక్షింతు? ఎట్లు మఱల నారదు గలిసికొందు?

(జాంబవతీ మిత్రవిందలకు మార్గముఁ జూపించుచు వసంతకుఁడు సత్య కెదురుగా వచ్చును.)

వసం—దేవేరులారా! అదిగో సత్యభామ. మీామగని దానమొనర్చి పొగులుచున్నది.

సత్య—అక్కటా! అరుగో నా సపత్నులు వచ్చుచున్నారు. వార లే మందురో? వారి కేమి ప్రత్యుత్తరమిత్తు? అయ్యో! ఎంత తెలివిమాలినకార్య మొనర్చితిని!

జాంబ—(సత్యను డాసి) సత్యభామాదేవీ! ఈ వసంతకునిమాట నిజ మేగదా! చేతులారఁ బ్రాణేశ్వరు నొరున కెట్లు దానమొనర్చి తివమ్మా?

మ॥ హాలతుల్ పూర్వము ప్రాణనాథుప్రణయం♦బుం గోరరో? కోరి నో
ములను నోఁచి మఱీ? నోమి దానములచే♦భూదేవులం దన్పరో?
జలజాతేక్షణ! వార లేరయిన నీ♦చందానఁ బ్రాణేశు, న
న్యులకున్ దాన మొసంగినారటె? వ్రతో♦ద్యోగానురాగాత్మలై.

మిత్ర—సత్యాదేవీ! నీవు కృష్ణసాహచర్యముతో నంత విసికితివా? ఏమయిన నాతని దాన మునర్ప నేల?

ఉ॥ ఆకలహాశనుండు వన♦జానన! నీకుఁ బ్రితీత్యుఁడైనచో
నీకయి కృష్ణుఁ డిచ్చినమ♦ణీకనకాంబరవస్తువాహనా
నీకము భక్తిమై నిడి గ♦ణించిననొప్పగుఁగాని నీకునుఁ
మాకును బ్రాణనాథుఁడగు♦మాధవునిచ్చు టదెట్టి న్యాయమే?

జాంబ—బెల్లముగొట్టిన రాయివలె నూరకుండెద వేమి? నీ వెవ్వతెవని శ్రీకృష్ణు నారదునకు దాన మొసఁగితివి? నీ కట్లొనర్ప నధికార మెవ్వ రిచ్చిరి?

సీ॥ కనిపెంచి పెద్దఁజే♦సిన తల్లిదండ్రులు
దేవకియును వసు♦దేవుఁ డుండ
ననయంబు వెన్నంటు♦కొని కొల్చు సోదరుల్
హలధారణుండు సా♦త్యకియు నుండ
బతియె దైవం బని ♦ సతతంబుఁ బూజించు
పట్టమహిషి భీష్మ♦పట్టి యుండ
నినుఁబోలె వాసుదే♦వుని చెట్టఁబట్టిన
సరసిజనేత్ర లెం♦ఱమొ యుండ

ఆ॥ వె॥ జనకులాలనమున ♦ ననుదిన వృద్ధిని
గనెడు మన్మథాది♦తనయు లుండ
కృష్ణువట్ల నీకు ♦ నెటువంటి యధికార
మున్న దంచు దాన ♦ మొసఁగినావె? 15

మిత్ర—స్వార్థలాభంబు వాంఛించి నీతోడ మమ్మందఱ నన్యాయ మొనర్చితివి.

వసం—ఈతప్పునకు నిన్నేమి యొనర్చినను దోషములేదు. నాప్రాణ మిత్రునకు నాకు నెడఁబాటు గల్పించితివి.

సత్య—సపత్నులారా! మీచేత నే నిన్ని మాటలఁ బడవలసియుండ, నా వ్రాఁత నెవ్వరు తప్పింపఁగలరు? ప్రేమాంధనై యాకపట మునీంద్రుమోస మెఱుఁగలేక యతఁ డుపదేశించిన వ్రత మొనర్చి నాప్రాణమునకుఁ బ్రాణ మగు నందకుమారుఁ గోల్పోతి. మొదలునకే మోసముఁ దెచ్చుకొంటి. నా యజ్ఞానముం గనుఁగొంటి. ఇంక.

ఉ॥ ఏసది యైన దేమొ యిటు ♦ లాఱడి సేయుట లుజ్జగించి, యిం
కైనను బ్రాణనాయకుని ♦ హాటకగర్భతనూజునుండి చం
ద్రాననలార! యేగతిఁ గ్ర♦యఁబడి కైకొన సాధ్యమౌనో మీ
రానతియిచ్చి నా కతిద♦యాపరతం బతిభిక్షఁ బెట్టుఁడీ! 15

జాంబ—అట్లే యొనర్చెదము, నిమ్ము. ఆ నారదుఁ గలిసికొందము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(నారదుఁడు శ్రీకృష్ణునితోఁ బ్రవేశింప యాదవులు చూడవత్తురు.)

నార—యాదవులారా! రండు. కానుఁడు, మీ యదుకులసార్వభౌముని.

సీ॥ కోరివేడువారికిఁ ♦ గొంగుబంగారంబు
పతనవిహ్వలులకుఁ ♦ బట్టుగొమ్మ
చేమోడ్చువారికిఁ ♦ జేతిచింతామణి
అలసినవారికి ♦ నిలువనీడ
మ్రొక్కెడువారికి ♦ ముంగిటిపెన్నిధి
పిలిచెడువారికిఁ ♦ బెరటిసురభి
తపియించువారికిఁ ♦ ద్రావంగ నమృతంబు
అర్థించువారికి ♦ నమరతరువు

ఆ॥ వె॥ వాసుదేవుఁ డంచుఁ బద్మగర్భాదులు
నిత్య మితనిపాద◆నీరజములఁ
గొల్చుచుంద్రు గానఁ ◆ గొనఁగ వెద్దియుక
ధనముఁ దెచ్చి పోసి ◆ కొనుఁడు కొనుఁడు. 19

ఏమీ కొనరా? అట్లయిన నీతని నిం కొకపురమునకు గొం పోయెద. అచ్చట కన్నుల నద్దుకొని కొనియెదరు. రా, కృష్ణా రమ్ము. (పోఁబోవ)

యాదవులు—ఒరే! యీజడదారి మనకృష్ణమూర్తిని మనకు లేకుండ నెక్కడికో కొనిపోవు నఁట! ఊరక చూచెద రేమి? కొట్టుఁడు, కొట్టుఁడు. (పైఁబడ)

నార—దేవా! నన్ను వీరిబారినుండి రక్షింపవలయు.

కృష్ణ—యాదవులారా! ఏమీ యాగడము? నా యనుమతమ్మున నా యర్ధాంగిచే నన్ను దానముగా గ్రహించిన యీ దేవర్షి చంద్రునా, మీరు గొట్టనెంచితిరి? ఈదుండగమునకు నాపైఁ బ్రేమచేతఁ బాల్పడితిరిగాన మిమ్ము క్షమించితి. పొండు.

యాదవులు—చిత్తము దేవా! క్షమింపుము. (నిష్క్రమింతురు.)

నార—దేవా! సత్యభామ వచ్చుచున్నది. ఆగర్వాంధకైన పరాభవంబు చాలును. ఇంక విమోచనమార్గమును నుడువు మనియెదరా?

కృష్ణ—నారదా! అట్లే కానిమ్ము.

(జాంబవతీ మిత్రవిందాసమేతయై సత్య పాడుచుఁ బ్రవేశించును.)

జాంబ—నారదమునీంద్రా! ఈ యమాయకురాలి వంచించి మా నాథుని దానము పట్టితివా?

చ॥ చదివితి నీవు సాంగముగ ◆ శాస్త్రసముచ్ఛయమెల్ల సైన నీ
యదనునఁ దల్లిదండ్రులు ని◆జాత్మజు నీయఁ బ్రతిగ్రహింపఁగా
నాదవునుగాని వేసతుల ◆ నొక్కతెయై చపలాత్మయైన యి
మ్మదవతి దానమియ్య నిటు ◆ మాధవుఁ గైకొన నీకుఁ బాడియే?

నార—దేవీ! ధర్మమువిషయము నన్నడుగకుము. శ్రీకృష్ణుం డంగీకరించె. సత్యాదేవి యొసంగె. నేను గ్రహించితి. ఇతరవిషయముల మీ ప్రాణేశ్వరునే యడుగుము.

జాంబ—(శ్రీకృష్ణునివంకc దిరిగి) ప్రాణేశా! మీ రెట్లు లీదానమున కీయకొంటిరి.

చ॥ పడcతుల నెందఱందరినో ♦ పాణిగ్రహించినవాcడవయ్యు ని
న్నెడగుcదనాన నొక్క యలి ♦ వేణి ప్రదాన మొనర్పవేcడ నీ
వడుపున లాcతిభార్యల శు ♦ భంబు దలంపక వల్లె యంచు నీ
వొడcబడc బ్రాణనాథ! తగు ♦ నో తగదో యని చింతసేయవే?

సత్య—(కృష్ణుని పాదములపైc బడి) మనోహరా! నేc దెలివిలేక మిమ్ము దానమొనర్చిన, మనఋణానుబంధ మింతతోc దెగెనా యేమి? మాఱుపలుకరాదా?

చ॥ కటకట! ప్రాణనాథ! యిది ♦ కర్జమె నిర్జరమానిcగూడి యు
క్కటికము మానc ద్వత్ప్రియ ♦ కాంక్ష వ్రతంబొనర్చినట్టి న
న్నిటువలె నొంచి మానమువ ♦ హించి చరించు తలంపుమాని యిం
తటనయినన్ దయామతిని ♦ దావకముక్తిపథంబుc జూపుమా. 22

నాథా! నీ శరణుcజొచ్చితిని. నేcడు నా కన్నుల పొరలూడె. నా యజ్ఞానంబు గ్రహించితిని. నా కింక మిమ్ము దాస్యవిముక్తుcజేయు మార్గ ముపదేశింపుcడు.

నార—కృష్ణా! ఇంక నీవు మాటాడవచ్చును. వలసిన ప్రత్యుత్తర మిమ్ము.

కృష్ణు—సత్యా! నారదునే యడుగుము. అతcడే నీకుc ద్రోవc జూపును.

సత్య—మునీంద్రా! ఇంకనైన నన్ను వేధించుటమాని రక్షింపుము.

జాంబ—మునీంద్రా! మీరు మా ధనకనకవస్తువాహనాదులc దూcచి కైకొని నాథు వదలుcడు.

నార—బేలలారా! ఇంకను శ్రీకృష్ణు ధనముతో ధనేతరముతోఁ
దూఁచికొన నెంచెదరా?

ఉ॥ ఈ కమలాయతేక్షణు నమేయమహత్త్వ మెఱుంగలేక, యీ
వీఁక ధనంబుచేత మణిబృందముచేత విభూషణాళిచే
నోకమలాక్షులార! కొననూహయొనర్చెద రయ్యొ! శౌరి భ
క్త్యైకవశంగతుం డనుచు నింతటనైన నిజం బెఱుంగుఁడీ. 23

భక్తిపరిభావం బెఱుఁగక, భక్తజనావన బద్ధకంకణుఁడైన యీ పరమాత్మయే కృష్ణావతార మెత్తె నని రూఢిగా నమ్మక, మీరిట్లు వగఁ బొగులుచున్నారు. ఈతఁడు భక్తులకుఁ దక్క నితరులకు సులభ సాధ్యుఁడా! వారల స్వవశులఁ జేసికొని వారికి వశుఁడై యనారతము సంచార మొనర్చుచుండు. ఇతని లోఁబరచుకొనఁ దలఁచువారలకు భక్తియే వశ్యౌషధము.

సీ॥ సర్వేశ్వరుం డగు శౌరి గొంకరు సేయు
ధన మున్న దే భక్తిధనముగాక?
సర్వోపగతుఁడగు చక్రి బంధించెడు
బల మున్న దే భక్తిబలముగాక?
సర్వభోక్తను జలజాతాక్షుఁ దనియించు
ఫల మున్న దే భక్తిఫలముగాక?
సర్వజ్ఞుఁడైన కేశవుని మెప్పించెడు
విద్యయున్నదె భక్తివిద్యగాక?
ఆ॥ వె॥ సర్వవంద్యుఁడైన శార్ఙ్గి సన్నిధిఁ జేర్చు
పథముగలదె భక్తిపథముగాక?
కాన నితఁడు భక్తిగలవారలకె కాని
పరుల కగ్గమగునె? పడఁతులార! 24

సత్య—(స్వగ) అక్కటా! అంధురాలనై ప్రాణేశుమహాత్మ్య
మెఱుంగక తప్పు తోవ నడుచుచుంటి. నేఁటికి యాథార్థ్యంబు
గోచరమయ్యె. రుక్మిణీమార్గమే సన్మార్గమయ్యె.

నార—కాంతలారా! భక్తులెవరైన నొక తృణము వైచినను నీ మహానుభావుని దులను దూఁప సాధ్యమగు. అట్టివారిని నెమకి ప్రార్థించి తోడితేవలయు.

సత్య—(ఆతురతతో) మునీంద్రా! అట్టివార లెవ్వరైన గలరా?

నార—చేలా! అందులకు సందియమా? భక్తులే లేకున్న నీలోకము పాడుగదా!

సత్య—అట్టి మహాత్ము లెచ్చోట నున్నారు?

నార—ఎచ్చటనో యననేల? ఈ పురమునసే యున్నారు.

సత్య—వా రెవరో తెలియఁజేయుఁడు. పాదములఁబట్టి ప్రార్థించి తెచ్చెదము.

నార—నిక్కముగా నట్లొనర్చెదవా?

సత్య—అందులకు సందియమా? చెప్పి చూడుఁడు.

నార—నేఁ జెప్పినంత నీవు మాటతప్పక య ట్లొనర్తువుగదా!

సత్య—మునీంద్రా! నా మాటయం దింత యవిశ్వాస మేల? వా రెవరో తెల్పుఁడు.

నార—ఎవరో కాదు, చెప్ప మనెదవా?

సత్య—ఇంతసంశయ మేల? దయచేసి సెలవిండు. ఎవరైన గాని మ్ము. నే నేఁగి స్వయముగా వారిఁ దెచ్చెద.

నార—నీ...నీ...నీ...నీ సవతి రుక్మిణీదేవియే.

సత్య—అక్కటా! ఇది నిక్కమా? హాస్యమా!

నార—దేవీ! ఇది హాస్యమునకు సమయమా? ఆ భక్తురా లొక తృణముఁ దెచ్చివైచినను శ్రీకృష్ణుండు తులఁదూఁగును. నామాట నమ్మకున్న నీ భర్తనే యడుగుము.

సత్య—ప్రాణేశా! ఇది యథార్థమే యగునా? లేక యీ జగడాల చీలియును, మీరును గలిసి నన్నుఁ బరిభవింపఁ బన్నిన పన్నాగమా? (పాదములపైఁ బడి).

శా॥ నీమాహాత్మ్య మొకింతయుం గనక యంధీభూతచేతస్కనై
సామాన్యుంబలె నెంచి చేసినది దోషం బంచుఁ గన్గొంటి నేఁ
డామూలాగ్రము గర్వమెల్ల మఱుమాయంబయ్యె, గోపాలకృ
ష్ణా! మన్నింపుము నీదుసత్య నికనైనన్ సానురాగంబుగాన్.

కృష్ణ—సత్యా! లెమ్ము. నారదుఁ డాడినది వాస్తవంబు. భక్తిలేక ధనమిచ్చికాని ధాన్యమిచ్చిగాని వస్త్రవాహనాదు లొసఁగి కాని గుడులు గోపురములు కట్టించిగాని నన్ను వశపరచు కొనుట కలలోనివార్త. భక్తితోఁ బత్రమైనను, ఫలమైనను, దోయమైనను, బుష్పమైనను నెవ రొసంగుదురో వారికి నే దాసుఁడనై వర్తించెద. ఇదియే భక్తిమాహాత్మ్యము. ఇంకఁ గర్తవ్య మొనర్చ ననుఁ గైకొనుము.

ఉ॥ నారదుఁ డాడినట్టి వచనమ్ము యథార్థముగాన, రుక్మిణీ
సారసపత్రనేత్రి సరసం జని నీ విటఁ బుణ్యకవ్రతే
చ్ఛారతిఁ జేసినట్టి యవిచార్యపుఁగార్యముఁ దెల్పి లెమ్ము, చే
కూరును నీయభీష్ట, మొనఁగూడును మోదము భక్తకోటికిన్. 26

సత్య—అక్కటా! నాథా! నా సపత్నినే పోయి వేఁడుకొను మని యెదరా? ఇంత తెలివితక్కువపని సల్పి యేమొగముతో నా కాంతదండ కేఁగుదును? మీ కేల యింత పక్షపాతము? నాగర్వాపహారణమునకై నన్నిట్లు విషమపరీక్ష చేయఁజెల్లునా?

మ॥ భువిపై నాచరితంబు లెల్లరకు నవ్వుం బాటుగాఁ జేసియున్
భవదీయప్రణయంబు నాకిటులు దుష్ప్రాపంబు గావించియున్
లవమైనన్ మదిలోనఁ దృప్తిని గనన్గాలేక యీ వైఖరిన్
సవతిన్ వేఁడఁగఁ బంచెదే? మురహరీ! సాధించుటల్ చాలదే?

నార—కృష్ణా! రమ్ము. చెప్పవలసినదేమో చెప్పితిమి. నిన్ను వలచినదైన నీవు బోధించునట్లొనర్చి నిన్నుఁ బ్రతిగ్రహించును. మనము దానమండపమున కేగుదము రమ్ము.

(కృష్ణ నారదులు నిష్క్రమింప).

సత్య—నాథా! పోయెదరా! నేను రుక్మిణిని వేఁడుట తప్పదా?

జాంబ—సాత్రాజితీ! నీ వొనర్చిన యవివేకపుఁగార్యమునకుఁ దోడు కళంకలు గూడనా? రమ్ము.

మిత్ర—కాల మెప్పుడు నొకటేగతిగ నుండు ననుకొంటివా? మొన్నఁ బారిజాతాపహరణమున నీకు విజయమయ్యె. నేఁడు పుణ్యకవ్రతవిషయంబున మా నెచ్చెలికి జయముగా నున్నది. జయాపజయంబులు కావడికుండలు. ఇందులకుఁ జింతింపక రుక్మిణి కడకుఁ బోవుదము రమ్ము.

సత్య—సపత్నులారా! మీరే రుక్మిణికడ కేఁగి నాకు మాఱు ప్రార్థించి తోడితెండు.

జాంబ—మగనిని జేతులార దాన మిచ్చినదానవు నీ వుండ నాగొడవ మాకేల? మఱియు దానివలన మాకగు లాభమేమి?

ఆ॥ వె॥ నేఁటిదాక శౌరి ♦ నీయింట నుండిన
నేఁడు మొదలు మా♦తోడ నున్న
మాకు సమమె యగుట ♦ మా కేమి పట్టెను
భీష్మపుత్రిఁ బోయి ♦ పిలిచిరాఁగ? 28

మిత్ర—సాత్రాజితీ! కార్యముపట్ల నిట్లు గర్వించుట తగునా? ప్రాణేశ్వరుఁడు నిన్నుగదా! పోయి రుక్మిణిం బిలిచిరమ్మనియెఁ రమ్ము. వచ్చెదవా లేక మమ్ము పొమ్మందువా?

సత్య—అక్కటా! ఎట్టి దురవస్థ వాటిల్లె?—

చ॥ పడఁతిరో! నాగృహంబునకు ♦ వచ్చి ననుం బరితృప్తఁ జేయుమం
చడుగులఁబట్టి వేఁడుకొని♦నప్పుడు పొమ్మని తూలనాడి, యీ
యెడల విదర్భరాజసుత♦యింటికి సిగ్గునువీడి పోయి యే
వడిఁ బతిభిక్షఁబెట్టు మని ♦ ప్రార్థనఁ జేసెదుదాననోకదా! 29

ఒకవేళ నేను గర్వము విసర్జించి పోయి రుక్మిణీదేవిని వేఁడుకొందునుగాక! ఆ తన్వి నన్నుఁ జక్కగా సన్మానించునో లేక

జరిగినవిషయములఁ దలపోసి నన్నెత్తిపొడుచునో? పతితః పర్వతో లఘు వందురుగదా!

జాంబ—సాత్రాజితీ! రుక్మిణీదేవి శాంతమూర్తి, కృపావిస్తారవారాశి, పావనచరిత్రి, పతివ్రతాశిరోమణి, దీనరక్షణకళాపారీణ. అక్క న్నఁటికిని దూలనాడదు. రమ్ము.

సత్య—అట్లే వచ్చెద. ఇంకను నాకీగర్వమెందులకు? రండు.

(నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

భక్త తుకారామ్.

రచయిత: కే. బాలసరస్వతి, బి. ఏ., బి. యల్.

శ్రీ. సి. యస్. ఆర్. ఆంజనేయులుగారిచే నాంధ్ర దేశమందంతటను ప్రదర్శింపఁబడుచు పండిత పామరులు ప్రశంసల నందినది. సెంట్రల్ స్టూడియో వారిచే టాకీ చిత్రముగ వచ్చినది. తుకారాము శాంతము. పంచముడగు రోహిదాసు మూఢభక్తి. విద్యావతి యగు భార్య నీళ—అధికారాభిలాషిణి యగు తల్లి. ఈ సమస్యాసమన్వయమున మూర్ఖుడగు గోపీచందు న్యాయములు. కర్మయోగి యగు శివాజీ తుకారాం శిష్యుడగుట. మఠాధిపతియగు గంగాధరుని సనాతనాచార మౌర్ఖ్యము, భక్తి శృంగారకరుణా హాస్యరసములతో సాంఘిక, నైతిక, చరిత్రాత్మక భక్తిపూరిత నాటకము.

వెల రు 1—0—0 మాత్రమే.

వలయువారు: సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

చతుర్థరంగము.

స్థలము : రుక్మిణీదేవి శుద్ధాంతము - తులసీవనము.

(రుక్మిణి సుస్నాతయై పట్టువస్త్రముఁ దాల్చి తులసి వృక్షమునకుఁ బూజయొనర్చుచుండును. జాంబవతీమిత్రవిందలు ప్రవేశించి)

జాంబ—దేవీ! సాత్రాజితి నీయింటికి వచ్చుచున్నది.

రుక్మి—చెల్లెలీ! నీ వేమైనఁ బొరపడితి వా యేమి? సత్యభామ యేమి, నాయింటికి వచ్చు టేమి?

మిత్రి—కార్యము కలిగినది. వచ్చుచున్నది, అదిగో.
(సత్యభామ ప్రవేశించును.)

రుక్మి—(స్వగ) పీరిమాటలు నిక్కవమయ్యె. (ప్రకా)

ఉ॥ ఏమిది సత్యభామ! యిటు • లేటికి మంగళసూత్రశేషవై
మామకమందిరంబున క•మందగతిం జనుదెంచినావు? ని
న్నా మధుసూదనుండు విడ•నాడి చరించెనొ? లేక నీవయిం
బ్రేముడిఁ బాసెనో? తెలిపి • వేగమె నామది భీతిఁబాపుమా!

సత్య—(నమస్కరించి) అక్కా! ఏమని చెప్పుదును? నేను మీ యెడఁ బూర్వమొనర్చిన యపచారముల నన్నింటిని మనః పూర్తిగా మన్నించి నాకీ యాపత్కాలమున దోడ్పడ వలయును.

రుక్మి—సత్యా! నీవు నా కేమియు నపచారము లొనర్పలేదు. కాన నేను క్షమించుట కేమియు లేదు. నీకు గలిగిన విపత్తెట్టిదో తెల్పుము. సాయము నాచే నగునేని తప్పక యొనర్చెద.

సత్య—అక్కా! నే నొనర్చిన తెలివిమాలినపనిని జెప్పుటకు నాకు నోరాడకున్నది. చెల్లెలులారా! మీరు నాపై దయయుంచి తెలుపుఁడు.

జాంబ—సత్యా! ఇంతను గొంత యాభిజాత్యమా?

మిత్ర—సత్యా! చేసినపాపము చెప్పిన నించుక పోవునేమో నీవే చెప్పుము.

సత్య—అక్కా! నిన్న నారదమునీంద్రుఁడు నాకడ కేగుదెంచి ప్రాణేశ్వరు పూర్ణానురాగంబు సంపాదింప నాకుఁ బుణ్యకవ్రత ముపదేశించె. నేఁడు ప్రాతఃకాలమున నా వ్రత మాచరించి తద్విధానానుసారంబుగ మన ప్రాణేశ్వరు నా మునీంద్రునకు దాన మిచ్చితి.

రుక్మి—అక్కటా! బేలా! మగువలకు మగనితోడి బ్రదుకే మంగళం బని ప్రాజ్ఞులు పల్కుచుండ భర్తృదాన మిచ్చు వ్రత మొక వ్రతమా? మనపుణ్యపరిపాకంబున లభించిన మాధవుని దాన మియ్య నీ కెట్లు మనసొప్పె? అతఁడు మననాథుఁడు మాత్రమే గాక జగన్నాథుఁడుగదా! మఱియు నతఁడు సర్వకామదుఁడే అతని దాసిమిచ్చిన చేకూరు కామ్య మెద్ది?

క॥ సురమర్త్యయక్షకిన్నర
గరుడప్రముఖులకు సర్వ • కామదుఁ డగు శ్రీ
వరు నొరున కొసఁగి నీ వే
కరణి మనోభీష్టమందఁ • గాంక్షించితివో? 31

సత్య—అక్కా! నా వెడఁగుఁదనంబు నే నిప్పు డిప్పుడు గ్రహించు చున్నాను. నారదుఁడు తనకు నాథుని బరువు ద్రవ్యముఁగాని, ద్రవ్యేతరముఁగాని యిచ్చి మఱల గ్రహింపవచ్చు నన, నిశ్చింతమై నాదానంబునకుఁ గడఁగితిని. అ ట్లొనర్పఁ దుల యందేమి వైచినను నాథుని దూఁపలేకపోయె.

రుక్మి—అయ్యో, సత్యా! మననాథుఁడు విశ్వరూపుఁడు. అతనిఁ దూఁచు పదార్థ మొండైనఁ గలదా? ఇన్నాళ్ళతని నెఱిఁగియు నతని మనుజమాత్రుం డని యెట్లు నమ్మితివి? చూచు టకుఁ గన్నులును, వినుటకు వీనులును, గ్రహించుటకు మనం బును లభించియు నయ్యవి వ్యర్థమాయ్యెనా?

సీ॥ పూతనాసురిని వి♦ఘాతంబు గావించె
శకటాసురుని జీవ♦విరళుఁ జేసె
గోవర్ధనం బెత్తి ♦ గోపతి భంగించె
ధేనుకాసురు గత♦ప్రాణుఁ జేసె
వ్యోమకాసురు సుర♦ధామంబునకుఁ బంపె
గంసనృశంసుని ♦ కసిమసఁగెఁ
గాళీయఫణిఫణా♦గ్రములఁ దాండవ మాడె
శిశుపాల దుర్జాతు♦శిరముఁ దుంచె
ఆ॥ వె॥ శిష్టజనుల బ్రోఁచె దుష్టుల ♦ ఖండించె
ధర్మమును నిలిపె న♦ధర్మ మడఁచె
మనతపఃఫలంబు ♦ మనసన్నిధానంబు
మనప్రభుండు మనుజ♦మాత్రుఁ డమ్మ!

మత్స్యకూర్మాద్యవతారముల నెత్తి లోకత్రాణ మొనర్చిన మహనీయచరిత్రుఁడు మనయశోదాసూనుఁడైన నందనందనుఁడు గాక యన్యుఁడా?

సత్య—అక్కా! ఇన్నాళ్ళు శ్రీకృష్ణు నర్ధాంగినయ్యుఁ దీర్ఘంబున నుండు మానంబునకుఁ దీర్ఘమాహాత్మ్యముఁ దెలియనట్టు లంధపరికిరియఁ గాలముఁ బుచ్చుచుంటి. ఈ పుణ్యకవ్రతవ్యాజంబున యాథార్థ్యంబును గంటి. ఇప్పుడు నారదమునీంద్రుండు శ్రీకృష్ణుని దూఁడమునకు నిన్నుం దోడి తెమ్మనెను నీవు మా వెంట దానమండపమునఁ కరిగి ప్రార్థింపుము నారదదాస్యవిముక్తుఁ జేయుము.

జాంబ—సత్యా! మాకుక్కర్మణి పిన్ననాఁడు తలిదండ్రులు పెట్టిన సామ్యాగప్ప ముగనిసా ముగ్గుకపిన్నకాన్పైన సెఱుఁగముగదా! ఆమహానుభావుం డేనితోఁ దహాఁపఁగలఁడే?

సత్య—నెచ్చెలులారా! విరాకు ప్రాణేశ్వరుని మునీంద్రుని వాక్యము లాలింపుము నట్లాచేసగునా? ఈ వైవర్భుకేడ భక్తిధన మేయుండ

వేఱుధనమేల? శ్రీకృష్ణుఁడు భక్త్యైకవశంగతుఁడు గదా!
మఱియు—

మ॥ నను నీనారదమౌనినుండి విలుచన్ • గాంక్షించు నాఁ డేని చ
య్యన వైదర్భిని దోడితెమ్మిచటికిం • చాత్మేశ్వరుం డానతి
చ్చెను గానం గరుణార్ద్రచిత్తవగుచున్ • శీఘ్రంబుగాఁ బైనమై
మన ప్రాణేశ్వరుఁ గృష్ణుఁ దూఁచికొనఁ గ • మ్మా మానినీరత్నమా!

రుక్మి—సోదరీ! ప్రాణేశ్వరుఁ డానతిచ్చిన నే వెనుదీయుదునా? అట్లే పోవుదము రండు.

సత్య—అక్కా! పోవుదముగాని దేనితో శ్రీకృష్ణుఁ దులను దూఁచెదవు.

రుక్మి—బేలా! దేనితో నన నేల? భక్తియొందుండవలయుఁగాని దేనిచేనైన నీకార్యమును సాధింపఁగూడదా? ఐన హరిసమారాధనకుఁ బ్రధానము తులసీదళ మని పెద్ద లందురు. దీని నొకదానిఁగొని శ్రీకృష్ణునికడ కేఁగుదము.

సత్య—అక్కా! ఈతులసి కంతప్రభావ మున్నదా?

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! తులసీమాహాత్మ్యము వర్ణనాతీత మని మీ రెఱుంగరా! ఈతులసి విష్ణుప్రియ. ఈ తులసీపూజనంబు భక్తిసాధనములలో నుత్తమోత్తమంబు. కావున మనబోంట్ల కవశ్యమాచరణీయంబు.

సీ॥ తులసీమహీజంబు • విలసిల్లుస్థలమున
సిరియును వాణియు • వెలుచుండు
తులసిచెట్టున గొంక • కలశంబు జలమిడఁ
బాపౌఘములు పటా • పంచలగును
తులసీదళంబు నొం • దల ధరియించిన
కరతలామలకమౌఁ • బరమపదము
తులసివృక్షమును బూ • జలచేతఁ దన్పినఁ
బుణ్యంబులెల్లను • బ్రోది గాంచు

తే॥ గీ॥ హరిసమారాధనకు వసు ♦ధరను దులసి
కంటె మించినవస్తు వొ♦కండు లేదఁ
టంచు బుధులాడుచుందు రో ♦ యతివలార!
తులసియే తగు మాధవుఁ ♦ దులనుదూఁచ. 34

సత్య—అక్కా! నీయుపదేశప్రకార మింక హరిపూజనముంబోలెఁ దులసిపూజనమును నిత్య మొనర్చెద.

జాంబ—దేవీ! మాకును సత్యాదేవీవ్రత మూలంబున నజ్ఞానంబు ధ్వంసమయ్యె. మేమును నట్లె యొనర్చెదము.

మిత్ర—ఇంక! నీచరిత్ర మార్గదర్శకముగా సర్వదా మెలంగి కృతార్థచరిత్రల మయ్యెదము.

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! మీమాటలు నాకెంతయు సంతసముఁ జేకూర్చె. ఇంకఁ దులసీదళ మొకటిఁ గోసికొని దానమంటపమున కేఁగుదము.

(హారతియెత్తి తులసిచుట్టు మూఁడుమారులు ప్రదక్షిణ మొనర్చి యొక తులసీదళమును గోసి పళ్ళెరమునందుంచి రుక్మిణి సపత్నులతోఁ గలిసి నిష్క్రమించును.)

పంచమరంగము.

స్థలము: దానమంటపము — తులాభారము.

(శ్రీకృష్ణుండు తులలోఁ గూర్చుండి యుండును. నారదుఁడు వెంబడి నిల్చియుండును. వసంతకుఁడు నలిని వేఁకప్రక్క నిలిచియుండును)

నార—దేవా! మాతలిచేఁ బారిజాతవిటపంబును ద్రివిష్టపంబునకుఁ బంపించితి. ఇంకఁ దులాభారమే మిగిలియున్నది.

కృష్ణ—వసంతకా! రుక్మిణి యింకను రాలేదా?

వసం—వయస్యా! అదిగో వచ్చుచున్నది ఒక పళ్ళెరమునఁ దులసిం దెచ్చుచున్నది.

కృష్ణ—ఓహో! నారదా! చూచితివా? తులసీదళమును దెచ్చుచున్నదఁట!

నార—దేవా! అదియేగదా వలసినపదార్థము. తులసికంటె మీకుఁ బ్రియమైనవస్తు వున్నదా?

(రుక్మిణీదేవి తులసీదళమును పళ్ళెరమున నుంచుకొని సత్యా జాంబవతీ మిత్రవిందాసమేతయై ప్రవేశించును.)

రుక్మి—మునీంద్రా! మాచెల్లెలు సత్య నడిపినది నిజమేనా?

నార—విదర్భరాజపుత్రి! అవును.

సీ॥ పతిపూర్ణరాగంబుఁ ♦ బడయంగ సత్య న
న్నూఁకివ్రతం బొందు ♦ నడువు మనియె
నే నడిపినయంతఁ ♦ దా నది గావించి
వ్రతఫలార్థము నాకుఁ ♦ బతి నొసంగె
నొసఁగినయంత నే ♦ మసలక నాథుని
దుఃదూఁచి కొన ధనా♦ములను గూర్చె
గూర్చిన నయ్యవి ♦ కొఱగామి మేము ని
న్నోడితెమ్మని పంపఁ ♦ దోడితెచ్చె

తే॥ గీ॥ నింకమీఁద నీవు ♦ పంకజాలాక్షి! యే
వస్తుసమితితోడ ♦ వాసుదేవుఁ
డులను దూఁచికొనఁగ ♦ దలఁకొను దానవో
తెలిపి యాత్మనాథు ♦ విలిచికొనుము. 35

రుక్మి—అట్లయిన నర్పెద. ఇదిగో నానాథునిదూఁచు వస్తువును దెచ్చితిని. చూడుఁడు. (కృష్ణునిచుట్టు మూఁడుసారులు ప్రదక్షిణ మొనర్చి మోఁకరించి) దేవదేవా! పురాణపురుషా! వేదాంతవేద్యా! దీనావనా! భక్తవత్సలా! నీప్రభావ మెఱుంగ నేరికి శక్యంబు? నీ లీలలయర్థంబు గ్రహింప నేరికి సాధ్యంబు? నీ యదార్థరూప మెవ్వరికి గోచరంబు?

ఉ॥ సత్త్వరజస్తమోగుణవ ♦ శంబున మూర్తులమూఁటి దాల్చి బ్ర
హ్మత్వము నంది లోకనిచ ♦ యంబుల నెల్లను సృష్టిఁ జేసి, వి
ష్ణుత్వము నంది లోకముల ♦ నొక్కపురీతిని నేలుకొంచు, రు
ద్రత్వము నంది వానిని హ ♦ రంబొనరించెద వీవె మాధవా! 36

నీవు నిర్వికారుఁడవు, నిరంజనుఁడవు, నిర్గుణుండవు. నీ మహిమ నెఱుంగనేరక ప్రాణు లవిద్యాసంజాతమైన యహంకారమమకారముల కిరవై చచ్చుచుఁ బుట్టుచుఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుందురు. ఒకానొకరు క్లేశానుభవంబునఁ గన్నుల పొరలూడ సత్యముం గనుంగొని నీపాద సేవయే జన్మవిముక్తికి హేతువని యెఱింగి కాలంబునంతయు నందు వినియోగించి నీకు భక్తులగుదురు. అట్టివారలకు నీవు వశుఁడవై చరించుచుందువుగదా! భక్తవత్సలా! ఇంక నేవచ్చిన కార్యమునకుఁ గడంగుటకు సెలవిండు.

కృష్ణ—రుక్మిణీ! అట్లె కానిచ్చి నాభక్తులలో నగ్రగణ్య వగుము.

రుక్మి—మీయాశీర్వాద మున్న నాకది యెంతపని? సత్యా! ఈతుచ్ఛ పదార్థములు నీ తులనుండి తీయింపుము.

సత్య—సరిసరి! అట్లొనర్చెదను. (చెలికత్తె వస్తువు లట్లొనర్చు)

(రుక్మిణి తులసీదళముఁ గన్నుల నద్దుకొని తులయందుంచఁబోవుచుండ)

కృష్ణ—సత్యా! అట్లే యగు. నీ కేమైనఁ గామ్యమున్నఁ దెల్పుము. ప్రసాదించెద.

సత్య—దేవా! ఇంకను నాకుఁ గామ్య మేమి యుండును? అయిన నన్నును రుక్మిణిదేవింబోలె మీ భక్తురాలిం జేయుఁడు. అదియే నాకుఁ గామ్యము.

శా॥ నీకైంకర్య మొనర్చునట్టి కరముల్ ♦ నిన్గాంచు నేత్రంబులున్
నీ కశ్రాంతము మ్రొక్కునట్టి శిరము ♦ నీ సేవపై బుద్ధులన్
నీకావ్యంబుల నాలకించు చెవుల ♦ న్నిన్నెంచు జిహ్వాగ్రమున్
సాకల్యంబుగ నా కొసంగు హృదయే ♦ శా! భక్తచింతామణీ!

కృష్ణ—అట్లేయగుఁగాక! (రుక్మిణీసత్యభామల కరములఁ బట్టుకొని) నారదా! సురకార్యంబు నెఱవేఱెం దా? ఇం కేమి వలయు?

జాంబ—దేవా! నన్నును సత్యంబోలె ననుగ్రహింపుఁడు.

మిత్ర—ప్రాణేశా! నన్నును నీ భక్తిమగ్నునిఁ జేసి రక్షింపుము.

వసు—కృష్ణా! నామాటగూడ మఱువక నన్ను రక్షింపుము.

కృష్ణ—అట్లే యొనర్చెద.

నార—దేవా! నీ భక్తవాత్సల్యంబు లోకవిదితమయ్యె. ఇంద్రాణీప్రభృతులు పారిజాతలాభంబునఁ బరిమోదాన్వితలైరి. రుక్మిణీదేవిభక్తి తెల్లమయ్యె. సత్యభామాదేవిప్రేమంబు భక్తిగాఁ బరిణమించె. నా కలహవృత్తి శాంతిఁ జెందె. నా కిం కేమి కామ్య ముండును? అయిన నిట్లగుఁగాత—

భరతవాక్యము.

మ॥ జలజాతేక్షణపాదభక్తిపరులై ♦ సౌభాగ్యసంపన్నులై
తులసీపాదపపూజనప్రముదులై ♦ దోషప్రదూరాత్ములై
బలులై బల్లిదులై ప్రభావయుతులై ♦ భద్రార్థులై భవ్యులై
కలకాలంబు చరింతురెగాత! భరతక్ష్మా ♦ మాతృసంతానముల్!"

సకలుఁడై సుగుణాఢ్యుఁడై సుజనుఁడై శుద్ధప్రబోధాత్ముఁడై
యకలంకుండయి, యార్తభద్రకరుఁడై యారాధ్యుఁడై యచ్యుతా!

సత్య—(నారదునికడ కేఁగి) మునీంద్రా! పుణ్యకవ్రతవ్యాజంబున నాకీ పురాణపురుషు నపూర్వమహిమంబు నెఱిఁగించి సన్మార్గంబుఁ జూపినందులకు నా కృతజ్ఞతావందనము లందికొనుము.

నార—దేవీ! ఇందు నా యుద్యమ మావంతయు లేదు. ఇదంతయు నీ మనోహరు విలాసమే సుమీ!

సత్య—(రుక్మిణికడ కేఁగి) అక్కా! నీభక్తివిశేషంబునఁ బ్రాణేశ్వరు బంధవిముక్తుఁ జేసి నన్నుఁబోలు సపత్నులందఱ కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రురాలనైతివి. నేఁటితో నాయజ్ఞానంబు సర్వంబు రూపుమాసె. ఇఁక నీచరిత్రి మార్గదర్శకంబుగాఁ గొని ప్రాణేశుని సేవింపుచుండెద.

రుక్మి—సత్యా! ఇట్లే యొనర్చి భక్తురాండ్రఁ బేరుగాంచును. ఇంక ప్రాణేశ్వరుదండ కేఁగుదము రమ్ము

(శ్రీకృష్ణునిదండ కేగి నమస్కరింప నిద్దఱను లేవనెత్తి)

కృష్ణ—రుక్మిణీ! నీ కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. నీభక్తిచే నన్ను నారదదాస్యవిముక్తుఁ జేసితివి.

రుక్మి—నాథా! పెన్నిధి పేదకుఁ గృతజ్ఞతఁ జెప్పవలయునా? మీ భక్తులకు సాధ్యముకాని కార్య మెందు గలదా?

క॥ అంబుధి కుల్యం బగు, సిం
హంబు కురంగం బగు, విష మమృతం బగు, శై
లం బల్పోపల మగు నో
యంబుజదళనయన! తావకాశ్రితతతికిన్. 40

కృష్ణ—సత్యా! నావలన నీవు కష్టములపాలు గావలసివచ్చెగదా!

సత్య—నాథా! ఇష్టఫల మంద నట్టి కష్టముల నెన్నిపర్యాయము లైన ననుభవింపవచ్చు. వానిని గష్టము లన నేల? అవి నిరుపమాన మగు బ్రహ్మానందమునకు సోపానములు.

కృష్ణ—సత్యా! అట్లే యగు. నీ కేమైనఁ గామ్యమున్నఁ దెల్పుము. ప్రసాదించెద.

సత్య—దేవా! ఇంకను నాకుఁ గామ్య మేమి యుండును? అయిన నన్నును రుక్మిణిదేవింబోలె మీ భక్తురాలిం జేయుఁడు. అదియే నాకుఁ గామ్యము.

శా॥ నీకైంకర్య మొనర్పునట్టి కరముల్ ♦ నిన్గాంచు నేత్రంబులున్
నీ కశ్రాంతము మ్రొక్కునట్టి శిరము ♦ నీ సేవపై బుద్ధులన్
నీకావ్యంబుల నాలకించు చెవులు ♦ నిన్నెంచు జిహ్వాగ్రముల్
సాఫల్యంబుగ నా కొసంగు హృదయేశా! భక్తచింతామణీ!

కృష్ణ—అట్లేయగుఁగాక! (రుక్మిణీసత్యభామల కరములఁ బట్టుకొని) నారదా! సురకార్యంబు నెఱవేఱెఁగదా? ఇం కేమి వలయు?

జాంబ—దేవా! నన్నును సత్యంబోలె ననుగ్రహింపుఁడు.

మిత్ర—ప్రాణేశా! నన్నును నీ భక్తనిగాఁ జేసి రక్షింపుము.

వసు—కృష్ణా! నామాటగూడ మఱువక నన్ను రక్షింపుము.

కృష్ణ—అట్లే యొనర్చెద.

నార—దేవా! నీ భక్తవాత్సల్యంబు లోకవిదితమయ్యె. ఇంద్రాది ప్రభృతులు పారిజాతతులాభారంబునఁ బ్రమోదాన్వితులైరి. రుక్మిణీదేవిభక్తి తెల్లమయ్యె. సత్యభామాదేవి ప్రేమంబు భక్తిగాఁ బరిణమించె. నా కలహాసక్తి శాంతిఁ జెందె. నాకిం కేమి కామ్య ముండును? అయిన నిట్లగుఁగాత—

భరతవాక్యము.

మ॥ జలజాతేక్షణపాదభక్తిపరులై ♦ సౌభాగ్యసంపన్నులై
తులసీపాదపపూజనప్రముదులై ♦ దోషప్రదూరాత్ములై
బలులై బల్లిదులై ప్రభావయుతులై ♦ భద్రార్థులై భవ్యులై
కలకాలంబు చరింతురీగాత! భరతక్ష్మా♦ మాతృసంతానముల్.